

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 5 1959

Ette ole yksin

Ette edes tilikauden viimeisinä päivinä. Yhdyspankki on aina turvallisena tukena, kun noudatatte PALKKA PANKKIIN-menettelmää.

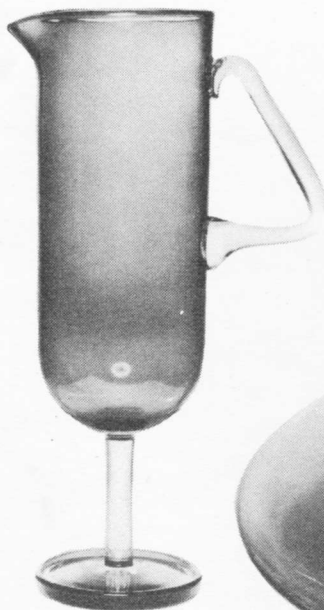
Kokeilkaa Tekin — jätätte tilipussista rahaa taskuunne ainoastaan välttämättömiin menoihin ja viette loput tilille Yhdyspankkiin. Sieltä nostatte rahaa vain sitä mukaa kuin uusia menoja ilmaantuu. Näin jäävät kaikki toisarvoiset menot itsestään pois, rahanne riittävät ja kasvavat vielä korkoakin. PALKKA PANKKIIN-menettelmä on tervehdyttänyt jo monen raha-asiat — miksi ei Teidänkin?

YHDYSPANKKI

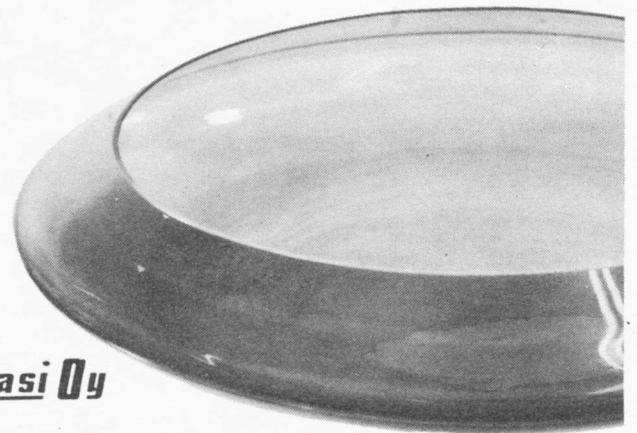

Kannattaa kokeilla PALKKA PANKKIIN-menettelmää — siitähän ei aiheudu lainkaan vaivaa ja sen avulla poistatte helposti rahattomuuden ja yksinäisyyden tunteen!

Arki kauniimmaksi, juhla juhlavammaksi

Harlekiini-sarjan kaunis-
muotoiset, turkoosinsiniset
lasiastiat on suunnitellut
Nanny Still.

Riihimäen Lasi Oy

KANSA TAISTELI – miehet kertovat KERTOMUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet kenraalimajuri R. Lagus, kontra-amiraali S. Sundman, eversti L. Harvila, eversti B. Ikonen, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Nihtilä, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, ylivääpeli G. Lehti. TOIMITUS: Päätoimittaja Munkkiniemi, Dosentintie 2, puh. 48 20 50, toimittajat Simonk. 12 A 4, puh. 66 26 96. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenk. 28. Puhelimit: tilaukset 19 367, levikinhuolto 62 22 71. Postisiirtotili n:o 94941. KUSTANTAJAT: Sanoma Osakeyhtiö ja Sotamuisto-yhdistys ry.

ILMESTYY VUONNA 1959 12 NUMEROA, JOISTA 2 KAKSOISNUMERONA. TILAUSHINTA 600 MK

**1 PALKINTO
KIRJOITUS-
KILPAILUSSA**

Ensio Henttonen

TAISTELU SOMERISTA

Merivoimien kunniasmerkkipäivä

SOMERIN karu kalliosaari sijaitsee itäisellä Suomenlahdella, parisenkymmentä kilometriä varsinaisesta saaristosta etelään. Jatkosodan aikana siellä oli tärkeä meri- ja ilmavalvonta-asema, josta saattoi valvoa laajaa aluetta Suomenlahden ulapalla. Hyvän näkyvyyden vallitessa voitiin saarelta nähdä venäläisten hallussa olevaan Lavansaareen asti ja seurata vihollisen liikennettä.

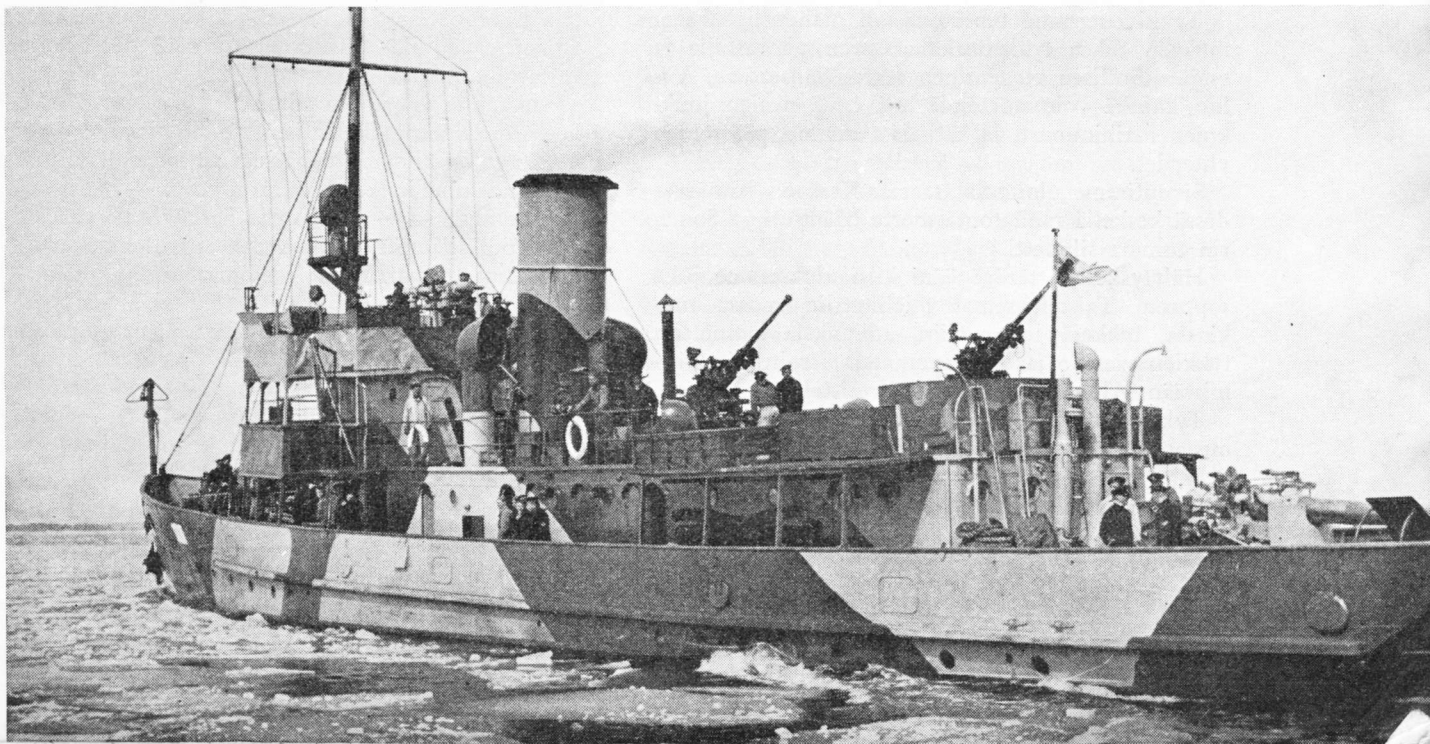
Lavansaari oli venäläisten tärkeä merilinnoitus Suomenlahdella ja Itämerenlaivaston tukikohtana sopiva ponnahduslauta länteen suuntautuville me-

rioperaatioille. Sen lentokentältä nousseet koneet hallitsivat ympäröivää merialuetta, ja meikäläiset oppivat myös kunnioittamaan saaren rannikkopuolustus- ja ilmatorjunta-aseita.

Venäläisten mielenkiinto Someria kohtaan oli täysin ymmärrettävissä. Olihan Someri alituisesti valvova silmä, jolta ei mitään voitu pitää salassa. Siksi venäläisten hyökkäys sitä vastaan ei tullut yllätyksenä.

Venäläisten maihinnousu Somerille yöllä 7/8.7. 1942 oli alkuna kiivaimmalle meritaistelulle, minkä

Tykkivene Uusimaa sotamaalauksessaan

itsenäisen Suomen historia tuntee. Raivokkaita tais-
teluja käytiin maalla, merellä ja ilmassa.

Taistelun toinen päivä, heinäkuun 9. pvä, sattui
juuri Suomen laivaston vuosipäiväksi. Tuona päi-
vänä 152 vuotta aikaisemmin lyötiin kohtalon ar-
paa suomalaisesta merikunnista. Vuonna 1790 saa-
vutti näet Ruotsi—Suomen laivasto mainehikkaim-
man voittonsa suuresta venäläisestä laivastosta
Ruotsinsalmen meritaistelussa.

Mainittakoon, että juuri Somerin taistelun aikana
paljastettiin Kotkassa Ruotsinsalmen meritaistelun
muistomerkki. Juhlapuheiden taustan muodosti
kaukainen tykkien jyrinä, joka kertoi suomalaisen
merikunnan jatkumisesta.

Lähtökäsky

Tukikohtanamme oli yöllä 7/8.7. Haapasaaarten
saariryhmä, joka sijaitsee Kotkan ja Suursaaren
puolivälissä. Aluksemme, tykkivene "Uusimaa", oli
ankkurissa rannan tuntumassa.

Jo iltayöstä alkoi saapua viestejä tilanteesta So-
merilla. Mitä pitemmälle yö joutui, sitä huolestut-
tavammaksi kävi sanomien sisältö. Venäläisten ke-
veitä laivastovoimia parveili sankoin joukoin saa-
ren edustalla. Aalto aallon jälkeen myös vihollisen
ilmavoimat tekivät hyökkäyksiä pommittaen ja tu-
littaen saarta. Kaikki merkit viittasivat maihin-
nousuyritykseen.

Tykkiveneellämme seurattiin jännittyneinä ta-
pauhmien kehitystä. Jokainen oli selvillä siitä, että
meidän olisi lähdettävä ensimmäisenä apuun, jos
vihollinen ryhtyisi maihinnousuun.

Pitkän odotuksen jälkeen kävikin arvelumme to-
teen, sillä kello 2 yöllä saimme määräyksen lähteä
suurimmalla nopeudella kohti Someria. Nostimme
nopeasti ankkurin ja käänsimme keulan kaakkoi-
selle ilmansuunnalle.

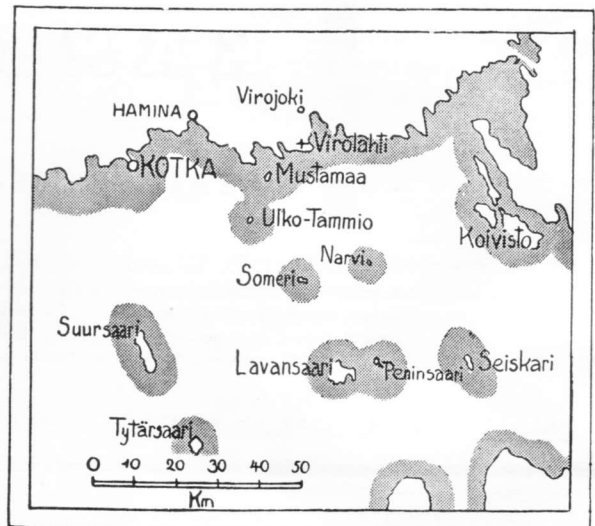
Saimme tietää, että vihollinen oli aloittanut mai-
hinnousun Someriin ja onnistunutkin pääsemään
kello 1.30 maihin suuria tappioita kärsien. Omat
joukkomme olivat vetäytyneet saaren länsiosaan,
joka oli vielä lujasti suomalaisten käsissä. Puolus-
tajat pyysivät radiolla apua, koska vihollinen laski
lakkaamatta uusia joukkoja maihin ja koska useim-
mat meikäläisten tykeistä olivat tuhoutuneet kii-
vaassa kranaattitulessa ja lentopommituksissa.

Tykkiveneemme tehtävänä oli mahdollisuuksien
mukaan tukea tykistötuella saaren puolustajia ja
estää vihollisen eteneminen saaren länsiosaan. Vä-
hin, minkä voimme tehdä, oli estää uusien jouk-
kojen maihinnousu ja katkaista maihin päässeiden
yhteydet.

Sivuutimme uloimmat saaret. Kesäyön hämäryy-
dessä keskellä rannatonta merta häämötti jo Some-
rin tumma silhuetti.

Hälytyskellon terävä ääni kiiri aluksemme joka
soppeen. Taisteluasemat miehitetiin tuossa tuo-
kiossa, tykkejä suunnattiin, ammuksia kannettiin
tykkien vierille ja syvyyspommeja irroiteltiin piti-
mistään. Aluksemme oli valmis taisteluun.

Tykkivene "Uusimaa", kuten sen sisarlaiva "Hä-
meenmaakin", oli sanan täydessä merkityksessä
"vanha kelpo alus". Ne oli rakennettu ensimmäi-
sen maailmansodan aikana suomalaisella telakalla

Someria ympäröivät merialueet Suomenlahden itäosassa

venäläisten toimesta. Venäjän vallankumouksen
pyörteissä ne olivat jääneet suomalaisten haltuun.
Yli kaksikymmenvuotiaina ne olivat sota-aluksina
ja taisteluaseina kuitenkin auttamattomasti ajastaan
jäljessä. Uppoumaltaan ne olivat 400:n tonnin aluk-
sia, niiden pituus oli viidenkymmenen ja leveys
kahdeksan metrin paikkeilla. Pääaseistuksena oli
kaksi 102 mm vanhentunutta "Obuhoff"-laivatyk-
kiä ja itäaseistuksena kaksi 40 mm Bofors-konetyk-
kiä sekä yksi 20 mm Madsen-konetykki. Nopeu-
dessamme oli kenties suurin puutteemme, sillä 13
solmua ei ole paljon sotalaivalle. Sukellusvenetor-
juntaa silmälläpitäen oli alus lisäksi varustettu sy-
vyyspommeilla.

Yhdymme taisteluun

Lähestymme Someria tykinputket suunnattuina
saarta kohti. Taistelu riehuu siellä heikentymättö-
mänä. Valtava savupatsas kohoa kohtisuoraan tyn-
nessä ilmassa. Edessämme avautuva näky on kuin
karkea taulu, jonka valokuvaluodit kirjavoivat
eläväksi. Maalta, mereltä ja ilmasta sataa kranaat-
teja saarelle. Sodan rautanyrkit takovat lakkaamatta
Somerin kallioita. Mutta yhä kestää puolustajien
vastarinta.

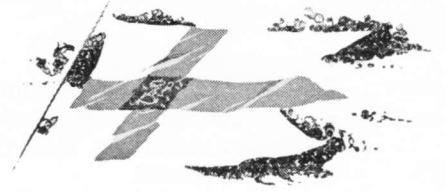
Saatamme jo paljain silmin erottaa yksityisiä vi-
hollissotilaita puikkelehtivan louhikoissa. Ajamme
noin puolen kilometrin päähän saaren rantaviivasta
ja käännämme kylkemme saarta kohti — merisodan
oppien mukaan — ja alamme heti tulittaa sitä kai-
killa putkillamme. Ammumme sirpalekranaatteja.
Ne tehoavat parhaiten kalliomaastossa. Silmänrä-
päyksessä lakkaa hyökkääjän kaikkalainen liike.
Venäläiset koettavat suojautua parhaansa mukaan,
mutta maastossa on siihen lohduttoman vähän mah-
dollisuuksia. Saaren puusto on aivan olematonta,
vain siellä täällä kitukasvuiset pensaikot tarjoavat
vähäistä näkösuojaa. Kaivautuminen kallioon on
tuiki mahdotonta. Ainoan suojan tarjoavat kivilou-
hikot.

Suorasuuntaustulemme nostattaa komeita sirpaleja kiviryöppyjä. Laivatykkimme jyrähtävät harvakseen, mutta sitä näyttävämpää on jälki. Konetykkimme louskuttavat pitkiä sarjoja, ja näemme, miten valjoovakranaatit räjähtelevät ja poukkoilevat pitkin kalliorinteitä. Sirpaleet ottavat kimmokkeita kovasta kallioperästä, ja niiden tuho vaikutus moninkertaistuu. Itse emme saa minkäänlaista tulta vastaan, vaikka olemme jalkaväkiaseitten tulen kantopiirissä.

Olemme toistaiseksi ainoa suomalainen alus taistelualueella. Näkökentässä emme näe yhtään vihollisalusta, ne piileksivät varmaan saaren eteläpuolella.

Jatkamme tulitusta vielä muutaman minuutin ajan. Silloin joudumme itse hyökkäyksen kohteeksi. Muutama vihollisen rynnäkkökone syöksyy matalalla lentäen Somerin takaa melkein kallioita hipoen kimppuumme. Vaikka olemme koko ajan pitäneet varamme, tulee hyökkäys sittenkin yllätyksenä. Someria taitavasti näkösuojanaan pitäneet koneet ovat tuossa tuokiassa yläpuolellamme. Käänämme konetykkien putket kiireesti taivaalle, mutta emme ehdi saada viholliskoneita kunnolla tähtämiimme, joten tulemme jää epätarkaksi. Samassa

Kiivaan taistelun seurauksena peittyi Uusimaan kansi tyhjillä hylsyillä

koneet jo syöksyvät ylitsemme ampuen vimmatusti kaikilla aseillaan. Tykkimme tekevät täyden puoliympyrän ja saattavat tulellaan koneita, jotka suureksi ihmeeksemme poistuvat merelle. Nyt vasta huomaamme, että meri ympärillämme kuohuu pudotetuista pommeista, mutta laivassamme enempää kuin miehissäkään emme havaitse minkäänlaisia jälkiä viholliskoneitten pikavisiitistä.

Tällä välin olemme saaneet vahvennuksiksi kaksi omaa vartiomoottoriveneitä, jotka nostavat itseluottamusta suuresti, sillä aavalla merellä tahtoo väkisinkin kaivata toisen aluksen seuraa. Onhan nyt joku lähistöllä, joka nostaa edes miehet vedestä ylös, jos laivamme sattuisi vaipumaan meren syvyyksiin.

Moottoritorpedoveneitä

Ilmeisesti venäläiset ovat nyt lopullisesti kyllästyneet meihin ja päättäneet häätää meidät matkoihimme. Eroitamme horisonttiviivalla joukon tummia pisteitä. Kiikarilla todetaan ne venäläisiksi moottoritorpedoveneiksi. Niitä lasketaan kymmenkunta, osa tosin varmistuksena olevia vartiomoottoriveneitä. Vaikeus onkin nyt siinä, että on osattava valita maaliksi vaarallisemmat, siis torpedoveneet.

Päällikkömme, kapteeniluutnantti Matts Wikberg kääntää laivan perän kohti hyökkäävää vihollista ja panee täyden vauhdin päälle. Tämä on paras ajateltavissa oleva taktiikka torpedohyökkäystä vastaan. Maalin pituus, siis aluksemme pituus, pienenee täten aluksen leveydeksi, siis 50:stä kahdeksaan metriin, ja mahdollisuutemme säilyä hengissä suurenee samassa suhteessa. Suurinta nopeuttamme tarvitsemme välttämättä voidaksemme tehdä väistöliikkeitä. Tosin keulatykkimme ja 20 mm konetykkimme toiminta vaikeutuu ampumasektorin pientyessä, mutta sille ei voi mitään.

Vartiomoottoriveneemme asettuvat kumpikin omalle puolelleen alustamme, ja niin on vaatimatonta taistelumuodostelmamme valmis vastaanottamaan mt-veneiden hyökkäyksen.

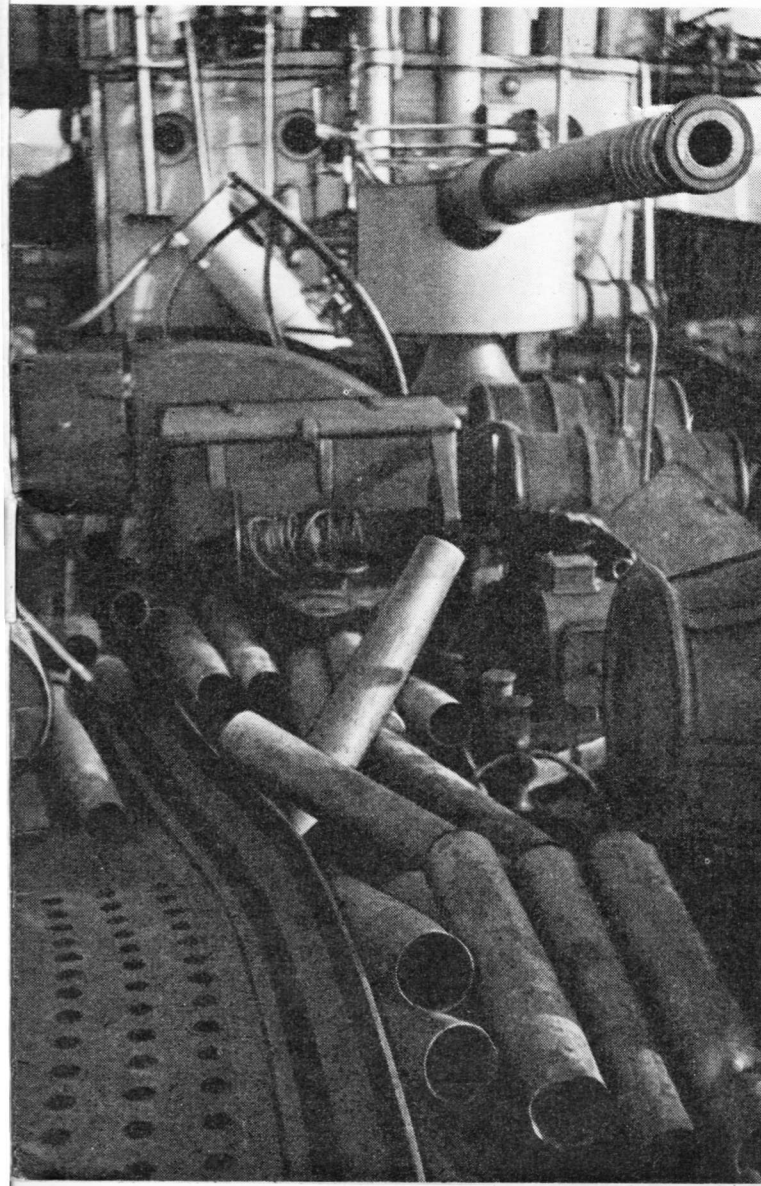
Hyökkäystä ei tarvitse kauan odottaa, sillä vihollinen syöksyy 50:n solmun nopeudella alustamme kohti. Kun omat koneemme antavat meille 13:n solmun nopeuden, välimatka lyhenee nopeasti.

Tykit suunnataan maaliin — nyt onkin valinnanvaraa — ja suuntaajat ottavat maalin kaukoputkensa hiusristikolle. Veneet hyökkäävät leveänä rintamana. Kuin valkoharjaiset ratsut ne kiitävät pitkin veden pintaa. Etäisyysmittaaja, alikersantti Tammelin mittaa etäisyyksiä.

— Etäisyys: 8.000. — Tulenjohtoupseeri laskee kiireesti alkuarvoja tykeille. Jo alkukorjaukset ovat suuria näin nopeaa maalia ammuttaessa.

— Etäisyys: 6.400. — 6.000. — 5.600. — Veneet nostavat valtavan keulavaahdon, jonka taakse ne ajoittain peittyvät melkein kokonaan.

Odotus on piinallista, ja aika tuntuu pysähtyneen

ikuisuudeksi. Maalina oleminen panee hermot kiirelle. Suuntaajien kaukoputket tuovat veneet aivan käden ulottuville. Hiki virtaa selässä, ja kädet tuntuvat nihkeiltä.

Lopultakin kokonaisen ihmisiän kuluttua, kuuluu tulikomento: — Etäisyys: 4.800. Pois 10. Oikealle 4. Huomio — Tulta!

Tykit jyrähtävät, laiva keinahtaa. Aluksen kurssia on käännetty sen verran, että keulatykkillekin on saatu ampumatilaa. Patoutunut jännitys purkautuu vapauttavaan toimintaan. Tarkkaavaisina tähysteetään putoamia.

— Pitkiä. Sivusuunta melkein kohdallaan.

— Tulenkorjaus: — Etäisyys: 4.200. — Pois 12. Oikealle 2. Huomio — Tulta! Jälleen laiva tärähtää.

Putoamat peittävät veneet. Maali haarukassa. Hyökkääjät näyttävät ikään kuin puikkelehtivan vesipatsaiden joukossa.

— Huomio — Pikatuli!

Molemmat tykit ampuvat herkeämättä. Lataajat syöttävät kuumeisesti ammuksia putkeen. Tuskin tykki on kunnolla ehtinyt potkaista, kun lukko jo riuhtaistaan auki ja uusi kranaatti työnnetään putkeen. Ammustenkantajilla on kiire. Juosten tuovat he uusia ammuksia tykeille ja kompastelevat kannella sikin sokin lojuviin tyhjiin hylsyihin, joita kerääntyy kasapäittäin tykkien ympärille. Kenelläkään ei ole aikaa korjata niitä pois tieltä.

Veneet lähestyvät edelleen pikajunan nopeudella. Oma vauhtimme on kuin etanan matelemista niiden rinnalla. Jäämme auttamattomasti jalkoihin.

Vaikka aina parin sekunnin väliajoin näemme putoaman niiden joukossa, emme voi havaita osumia. Paljain silmin ei voi näin suurelta etäisyydeltä todeta, onko joku hyökkääjä mahdollisesti pudonnut pois leikistä. Vaikuttaa suorastaan toivottomalta osua noin pieniin ja nopeisiin maaleihin.

Tai ehkä sittenkin? Veneet rupeavat yht'äkkiä mutkittelemaan. Joka tapauksessa se todistaa, että tulemme on tarkkaa.

Veneiden mutkittelu vaikeuttaa tykkien ennakoiden määräämistä. Toiselta puolen hyökkääjät ovat lähempänä, joten niihin on helpompi osua.

Etäisyysmittaaja lukee jatkuvasti etäisyyslukemia. Etäisyys: 2.600. — Nyt voivat myös konetykit avata torjuntatulen. Tulivoimamme kasvaa merkittävästi. Kuin vihaiset rakkikoirat ne louskuttavat yläkannella. Valojuovat ampaisevat kuin sähisevät raketit matkaan. Mutta vihollinen jatkaa hyökkäystä rohkeasti, nyt kuitenkin koko ajan väistöliikkeitä suorittaen.

Samassa näemme aivan selvästi, miten konetykin pitkä sarja osuu erääseen veneeseen. Kuitenkin se syöksyy edelleen. Epäilemme jo silmiämme, kunnes hetkisen kuluttua näkyy kirkas leimahdus. Osuman saanut vene räjähtää tuhansiksi kappaleiksi. Päästämme vaistomaisesti riemunkiljahduksen.

Nopeasti maalin vaihto. Niitä kyllä riittää. Jälleen tykit jyrähtelevät ja konetykit ampuvat yhtä pitkä sarjaa. Etäisyys enää 1.400. Saamme taas osuman. Toinen vene syttyy palamaan, mutta kykenee silti poistumaan paikalta.

Etäisyys jo alle tuhannen metrin. Veneet hyökkäävät edelleen. Kuulemme selvästi niiden voimak-

kaiden moottorien jyrinän. Aikovatko ne tulla aivan viereemme, ennen kuin ampuvat torpedonsa.

Kolmaskin vene saa ilmeisesti osuman, koska se pysähtyy ja jää paikoilleen. Mutta samalla hetkellä kaikki veneet tekevätkin täyskäännöksen. Tämä tietää sitä, että ne ovat juuri ampuneet torpedonsa meitä kohden. Veneet kehittävät savuverhon ja pujahtavat turvaan sen taakse.

Jokainen tarkastelee vedenpintaa havaitakseen ajoissa tuhoa ennustavan torpedovanan. Tuolla ja tuolla, vähän joka puolella näkyy vaaleita vanoja. Onneksi vedenpinta on tyyni, mikä helpottaa havaintojen tekoa. Pällikkömme ohjaa laivamme täydellä vauhdilla oikealle. Riittääkö vaatimaton nopeutemme viemään meidät alta pois?

Ei riitä. Torpedovanat ovat jo uhkaavan lähellä. Käännämme jälleen laivan perän torpedoja kohti. Ajamme nyt yhdensuuntaisesti niiden kulkusuunnan kanssa. Ainoa mahdollisuutemme on ohjata laiva niiden välistä.

Pällikkömme roikkuu puoleksi komentosillan ulkopuolella tarkatessaan silmä kovana torpedo-
vanojen suuntaa.

Hän muuttaa aluksen kurssia niin, että jäämme kahden lähimmän torpedovanan väliin. Se onnis-

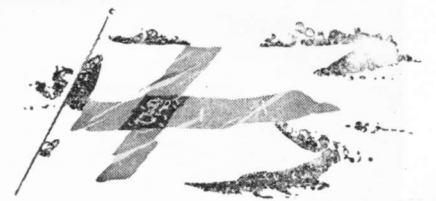

tuu. Molemmin puolin huristavat torpedot ohitsemme vain muutaman metrin päästä kyljistämme. Tuntuu aivan kuin olisimme yhdensuuntaisesti liikennöidyllä maantiellä.

Toinen torpedo nousee pinnalle juuri kohdalamme. Ilmeisesti sen herkkään koneistoon on tullut jokin vika. Sen pinta kiiltelee vielä ruskeasta säilytysrasvasta. Monelle meistä se on ensimmäinen torpedo, minkä elämämme aikana olemme nähneet.

Tuskin olemme selvinneet torpedoista, kun annetaan ilmahälytys. Yläpuolellamme, tosin vielä kovin korkealla, kiertelee kolme viholliskonetta. Yksitellen ne kääntyvät jyrkkään syöksyyn ja osoittautuvat siten syöksypommittajiksi. Käännämme konetykkiemme putket kohti taivasta ja jäämme odottamaan. Mutta suureksi yllätykseksemme ne lopettavat syöksynsä lyhyeen ja pudottavat pomminsa monen sadan metrin päähän aluksestamme. Emme ehtineet ampua laukaustakaan.

Käännämme laivan keulan jälleen kohti Someria. Osuman saanut mt-vene kelluu edelleen paikoillaan. Lähestymme sitä muutaman sadan metrin päähän ja käskemme sitä antautumaan. Vastaukseksi saamme ryöpyä sen konekivääristä. Luodit rapisevat pitkin aluksemme kylkiä. Heittäydymme

matalaksi. Keulatykkimme saa käskyn tuhota urhoollisen veneen. Laukaus, mutta pitkä! Tuntemme nolostuvamme.

Toinen laukaus. Kirkkaassa aamuauringossa ei näy edes leimahdustakaan. Kaikki hierovat epäuskoisina silmiään. Vene on kerta kaikkiaan hävinnyt olemattomiin. Ei pienintäkään merkkiä veneestä ja rohkeista miehistä ole havaittavissa. Veneen on täytynyt painua kuin kivi pohjaan.

Jatkamme matkaa. Hetkisen kuluttua eroitamme viisi mustaa pistettä meressä. Ne ovat toisen upottamamme veneen miehistö. Ongimme miehet ylös merestä. Näkyvät olevan rotevatekoisia ja tiukka-ilmeisiä nämä Itämerenlaivaston matruusit.

Saamme apua

Pohjoisella taivaanrannalla rupeaa näkymään mustia savupilviä. Tykkiveneet "Hämeenmaa" ja "Turunmaa" kiiruhtavat avuksemme. Kun vielä joukko vartiomoottoriveneitä on liittynyt seuraamme, on meitä koolla jo pieni laivasto.

Olemme jälleen saapuneet Somerin tuntumaan. Ammumme taas hetkisen saaren itäkärkeä. Tilanne Somerissa on ennallaan. Saarella on tällä hetkellä täysin hiljaista. Tykkimme estävät enemmät hyökkäysyritykset, ja puolustajakin on liian heikko kyttäkseen vastaiskuun. Kumpikin puoli odottaa vahvistuksia.

Huomaamatta on aamu valjennut keskikesän ihnaksi päiväksi. Kauan emme kuitenkaan saa iloita kesäaamun rauhasta, sillä vihollisen syöksypommittajat tulevat jälleen ja tällä kerralla entistä suuremmalla joukolla. Kymmenkunta PE-2 syöksypommittajaa ja joukko hävittäjiä lähestyy meitä kaakosta. Omia hävittäjiä ei näy mailla eikä halmeilla.

Annamme sireenillä ilmahälytyksen muille aluksillemme. Jälleen jyskyttävät koneemme kiivaasti. Koetamme suurimmalla nopeudellamme vaikeuttaa viholliskoneiden osumatarkkuutta.

Konetykit ovat valmiusasennossa, mutta vielä tältä etäisyydeltä on hyödytöntä tuhлата ammuksia. Tykkien putket ovat vielä tulikuumat. Ja sitten karuselli alkaa.

Peräkkäin, johtokonettaan seuraten, kallistuu jokainen pommittaja ensin toiselle tasolle ja painaa nokkansa jyrkästi alas sekä kääntyy vuorollaan huimaan syöksyyn.

Konetykkien etäisyysmittaaja, alikersantti Wejberg, seisoo hajasäärin molempien Bofors'ien välissä ja mittaa rauhallisena etäisyyksiä.

— Etäisyys: 4.000 — 3.600 — 3.200.

Koneet näyttävät putoavan kuin kivet niskaamme. Välimatka lyhenee nopeasti. Silloin aluksiemme torjuntatuli räiskähtää lukuisista putkista. Jokainen alus suorastaan syyttää valokuovasuihkuja taivaalle. Ahneesti ne nuolevat koneiden tasoja.

— Etäisyys: 2.800 — 2.400 — 2.000. — Ali-

Uponeen vihollisveneen miehistön onginta merestä on parhaillaan käynnissä

Tykkivene Hämeenmaan keulaan taistelussa tullut pommiosuma

kersantti Wejberg huutaa karjumalla arvoja tykkien johtajille saadakseen äänensä kuuluviin tässä hornamaisessa metelissä. Tykkien johtajat asettavat kiireesti uusia etäisyyksiä ennakkolaskimeen ja koettavat arvioida viholliskoneiden syöksynopeutta. Tuli tahtoo väkisinkin jäädä jälkeen. Joko etäisyyttämittari "jätättää", tai sitten nopeus on arvioitu liian pieneksi. Ainoa keino onkin ohjata tulita lasikimen syöksyvivulla.

— Etäisyys: 1.600 — 1.200. — Koneet kasvavat aivan silmissä. Niiden tasoissa välähtelee pieniä salamoiita. Ne pahukset ampuvat vielä syöksyessään.

Samassa saa johtokone osuman. Eläköön! Sen luotisuora syöksy muuttuu epävarmaksi, se oikaisee syöksystä vaivalloisesti vaakalentoon, pudottaa samalla pomminsa liikoja tähtäilemättä sekä poistuu paikalta savupilvi pyrstössään.

Emme ehdi lähettää sille edes jäähyväistervehdystä, sillä seuraava kone on jo tulossa. Se on ottanut meidät tähtäimeensä ja syöksyy torjuntatullestamme huolimatta. Syöksy ei näytä loppuvan olenkaan. Tykit ampuvat herkeämättä.

Lopulta näemme, miten koneesta irtaantuu pari tummaa esinettä — pommeja! Voimme seurata niiden lentoa koko ajan. Näyttää siltä, kuin ne putoaisivat hieman keulamme eteen. Mutta aluksellamme on täysi vauhti eteenpäin, ehkä ehdimme juuri sopivasti maalitauluksi. Päällikkömme on kuitenkin tilanteen tasalla ja pitää päänsä kylmänä. Hän määrää koneet täydellä taakse ja tekee jyrkän käännöksen. Kysymys on vain muutamista sekunneista. Vauhtimme hidastuu, mutta hidastuuko se tarpeeksi. Se onnistuu sittenkin. Pommit putoavat hiuksenhienosti etuviistoon.

Syöksypommittajat, kolmas, neljäs, — — ei kenelläkään ole aikaa laskea niitä — syöksyvät kukin vuorollaan kuin helmet helminauhassa. Pirullinen ase tuo syöksypommittaja. Toinen Boforsimme lakkoilee juuri ratkaisevalla hetkellä. Kranaatti on juuttunut tulikuumaan putkeen. Onneksi emme ole enää yksin, saamme tulitukea muilta aluksilta.

Taas kuuluu tuttua suhinaa, pommit ovat tulossa. Emme voi tehdä mitään, kranaatti istuu lujasti putkessa. Epätoivon vimmallalla koetamme saada puhdistustangolla työntäen kranaatin irtoamaan. Putki hohtaa kuumuutta, sylki vain sihahtaa sen tulikumalla pinnalla. Jollemme saa kranaattia pian irti, se räjähtää varmasti putkessa. Viime hetkessä saamme sen irtaantumaan, ja lähin mies heittää sen nopeasti mereen.

Joka puolella nousee merestä vesipatsaita. Päällikkömme on tällä välin silmä tarkkana seurannut pommien lentoratoja, ja ihailtavalla taidolla ja onnella on hänen onnistunut pelastaa laiva väistöliikkeitä suorittamalla.

Sisarlaivamme tykkivene "Hämeenmaan" ei ole käynyt yhtä hyvin. Se on saanut pommiosuman keulaansa, jolloin muutamia miehiä on kaatunut ja haavoittunut.

Taistelu jatkuu

Vihollinen yrittää aamupäivän kuluessa monta kertaa laskea lisää joukkoja maihin Somerille ja tekee siinä tarkoituksessa vielä useita torpedohyökkäyksiä lentokoneiden tukemana aluksiamme vastaan, mutta onnistumme pienin tappiopin torjumaan hyökkäykset.

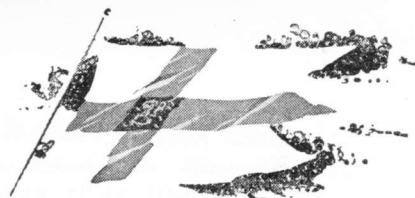
Sen sijaan Somerille on tuotu vahvistukseksi omia joukkoja, ja vastahyökkäyksen on määrä alkaa kello 12. Myös laivastovoimiamme on vahvistettu niin, että meitä on jo pitkälle toistakymmentä sota-alusta, vahvistuksena pari saksalaistakin.

Määrätyllä kellonlyömällä puolenpäivän aikaan aloittavat omat aluksemme kiivaan tykistövalmistelun kohta alkavan hyökkäyksen tukemiseksi. Valtavina ryöppyinä kohoaa soraa ja sirpaleita yhtenä ainoana tukahduttavana pilvenä saaren ylle.

Lopetamme ammunnan, ja omat joukkomme ryhtyvät vastaiskuun. Eräs aluksista laskee myös pienen mairinnoisuusaston vihollisen selustaan, missä se aiheuttaa pahaa hämminkiä.

Katselemme aitiopaikoiltamme, miten joukkomme hyökkäävät saaren keskiosassa olevan kannaksen yli. Koetamme konetykeillämme tukea hyökkäystä. Aina kun näemme liikettä vihollisen puolella, lähetämme heti sarjan laukauksia tykeistämme. Yksityisiä vihollissotilaita nousee sieltä täältä kädet ylhäällä ja antautuu.

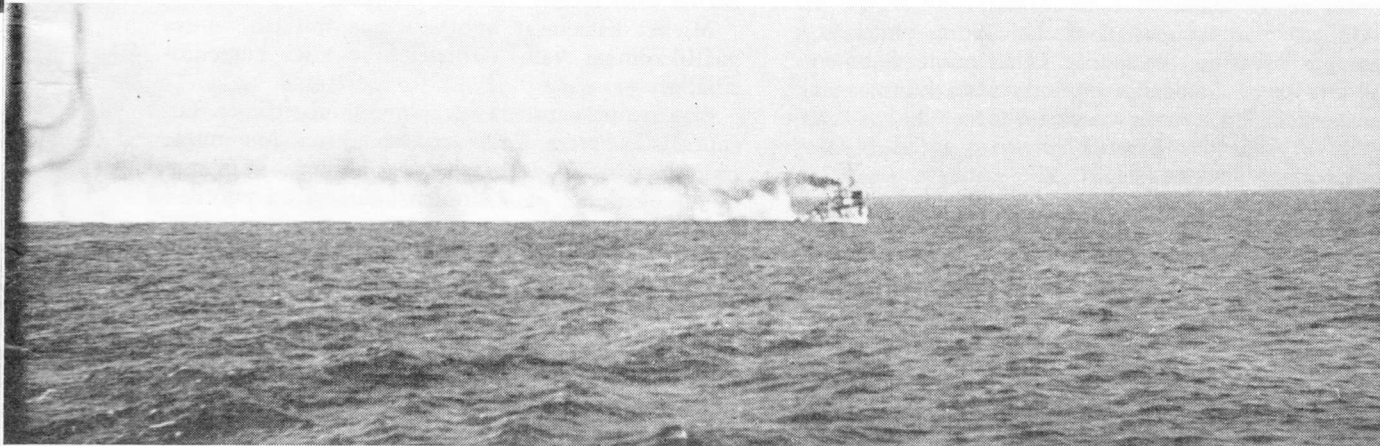
Pian saamme jälleen uutta tekemistä. Ympärilemme rupeaa yht'äkkiä tippumaan raskaita kranaatteja. Luulemme aluksi, että Lavansaaren raskas rannikkotykistö ampuu meitä, kunnes selviää, että Somerin eteläpuolelle on ilmestynyt vihollisen ty-

Lopulta mekin saamme vihollisen tähtäimiin. Jonkun aikaa ammuttuamme, etäisyyden ollessa 7—8 km, on vihollisen vuorostaan vetäytyttävä savu-verhon turviin. Tykistötaistelua jatkuu tuon tuostakin iltapäivän aikana, mutta emme voi todeta saaneemme osumia vihollisaluksiin, sen enempiä kuin vihollinenkaan omiin aluksiimme.

Kesken kaiken ilmoittaa keulatykin johtaja alikersantti Pesonen, että tykki ei toimi, koska lukon iskuri, samoin kuin kaikki varaiskuritkin, ovat amunnassa katkeilleet ja menneet siten käyttökelvottomiksi. Sama tilanne on pian odotettavissa myös perätykillä. Vanhat Obuhoff'it eivät tahdo kestää nykyaikaisen sodan rasituksia. Jotakin on kuitenkin tehtävä, sillä Someria on puolustettava viimeiseen asti. Niin kuuluu käsky.

Silloin joku keksii kokeilla kuuden tuuman rautanaulaa iskurin tilalla, ja lukko toimii kuin toimiikin silläkin tavalla. Tykin laukaiseminen tapahtuu siten, että isolla vasaralla lyödään naulan kantaan,

Omien veneiden liikkeitä suojaava savuverho

kistöaluksia. Ajamme näköetäisyydelle ja toteamme siellä olevan yhden Moskva-luokan tykkiveneen, kahden S-luokan torpedoveneen ja joukon Fugasluokan raivaajia. Yhteensä ne edustavat huomattavasti suurempaa tulitusvoimaa kuin omat aluksemme.

Kaiken lisäksi niiden tuli on ihmeteltävän tarkkaa. Pian toteamme, että niiden tulenjohto suoritetaan itse Somerilta. Tykistö tuli kiihtyy arveluttavasti, ja huomaamme olevamme haarukassa. Kun emme heti keksi muutakaan, turvautuu kapteeniluutnantti Wikberg vanhaan tuttuun keinoon. Rupeamme ajamaan taaksepäin täydellä vauhdilla ja heti jäävät putoamat kauas eteemme. Onnistumme tällä tempulla hämäämään vihollisen hetkiseksi, mutta kiitos sen Somerilla olevan tulenjohtueen, tuli on taas ennenpitkää peittävä. Ei auta muu kuin vetää savuverho suojaksemme.

jolloin naula toimii iskurina. Tykkien ampumisnopeus hidastuu tietenkin huomattavasti, mutta pääasiaahan on, että ne toimivat. Onneksi meillä on iso laatikollinen rautanauloja, sillä naula on vaihdettava uuteen joka laukauksen jälkeen.

Pian ilmenee uusi huolen aihe. Laivatykkien amukset rupeavat olemaan vähissä. Aamusta alkaen on luvattu täydennystä, mutta mitään ei kuulu. Kun moottoritorpedoveneet vielä iltapäivällä ovat tehneet kolmena perättäisenä aaltona hyökkäyksen, on viimeinenkin kranaatti ammuttu. Parisen tuntia saamme olla ilman ammuksia koko ajan vihollisen tulen alla.

Päivä rupeaa kallistumaan iltaan, ilman että lopullista ratkaisua Somerin suhteen on tapahtunut. On pelättävissä, että venäläiset yrittävät pimeän turvin entistä pontevammin tuoda lisäjoukkoja saarelle.

Illalla lasketaan, että venäläisillä on Somerin eteläpuolella valmiusasemissa ainakin 15 vartio-moottorivenettä edellä mainittujen isompien aluksien lisäksi. Lisäksi vihollinen voi muutamassa hetkessä saada lisävoimia, kuten monet mt-venehyökkäykset ovat osoittaneet.

Iltayöstä tulee sängen pimeä, ja juuri tuon hetken on vihollinen katsonut otolliseksi hyökkäykselleen. Saaren eteläpuolella vartiossa olevat v-veneet joutuvat tulitaisteluun vihollisen maihinousualusten kanssa. Tuotapikaa kiiruhtavat tykki-veneet apuun. Melkein säkkipimeässä yössä syntyy erikoislaatuinen taistelu. Etupäässä tykkien suuliekien perusteella yritetään osua maaliin. Saamme olla äärimmäisen varovaisia, ettemme ammu omiamme. Taistelu öisellä merellä on unohtumaton näky. Valojuovaluodit loistavat kirkkaina tulipaloina ja hehkuvina rypälekimppuina. Kirkkaanpunaisina sekä oranssin ja vihreän värisinä halkovat sodan jumalan vasamat tummaa taivasta.

Tilanne helpottuu huomattavasti, kun eräs vihollisuus syytty kirkkaalla liekillä palamaan ja valaisee laajan merialueen. Pysyen itse pimennossa onnistuu meidän tuhota vielä kaksi alusta. Ennenpitkää luopuu vihollinen hyökkäyksestään ja vetäytyy avomerelle. Aamuyöllä tekevät mt-veneet jälleen lentokoneiden tukemina pari hyökkäystä, mutta ne torjutaan.

Jälleen koittaa uusi päivä, heinäkuun yhdeksäs, Suomen laivaston vuosipäivä. Lähes puolet Suomen laivastosta on Somerilla puolustamassa kunniaansa vuosipäivänään, armon vuonna 1942.

Sukellusveneitä

Aamu kuluu ihmeen rauhallisesti vihollisen merivoimien näyttäytymättä, mutta meille on vielä varattuna aikamoinen yllätys.

Aamupäivän aikaisina tunteina kilahtaa komentosillan puhelin. Sukellusveneiden kuuntelulaite ilmoittaa lyhyesti: — Heikkoa potkurin ääntä suunnassa 25. — Nopea silmäys ilmoitettuun suuntaan, ei yhtään alusta ole näkyvissä siellä päinkään. Tykki-vene tekee loivan kaarroksen oikeaan ja lisää vauhtia. — Ääni voimistuu jatkuvasti, — ilmoittaa kuuntelulaite.

Aluksen päällikkö antaa sukellusvenehälytyksen. Miehet kiiruhtavat valmiusasemiin, ja syvyyspommit tehdään pudotuskuntoon. Pomminheittämiin asetetaan laukaisupatruunat ja jäädään odottamaan määräyksiä sillalta.

Komentosilta on jatkuvassa puhelinyhteydessä kuunteluhytettiin, joka sijaitsee syvällä laivan uumissa vesirajan alapuolella. Tuntematon potkurin ääni voimistuu yhä, kuuluen nyt suoraan edestä. Monet tarkat silmäparit peilaavat merta, näkykö missään paljastavaa periskooppia. Mitään ei kuitenkaan näy.

Vieras potkurin ääni kuuluu nyt erittäin voimakkaana ja — lakkaa yht'äkkiä kuin veitsellä leikatun. Aluksemme on varmaan ehtinyt sukellusveneen välittömään läheisyyteen, joka koettaa nyt tekeytyä mahdollisimman huomaamattomaksi ja on siinä tarkoituksessa pysäyttännyt koneensa.

Silloin antaa päällikkömme käskyn syvyyspommitentän heittämisestä. Komentosilta viestittää muille aluksille: — Ryhdymme sukellusvenehyökkäykseen. — Alukset hajaantuvat ja lisäävät nopeutta mahdollisia väistöliikkeitä varten.

Syvyyspommit heitetään määrätyn systeemin mukaisesti perän yli mereen. Kaksi kerrallaan läiskähtävät pommit veteen. Ensimmäinen pari on syvytetty 25:een metriin. Määräsyvyydellä panee veden paine pommit räjähtämään. Kestää hetkisen ennen kuin ne saavuttavat tuon syvyyden. Muutaman sekunnin kuluttua nousee vesipatsas perämme takaa, ja koko laivan runko tärähtää.

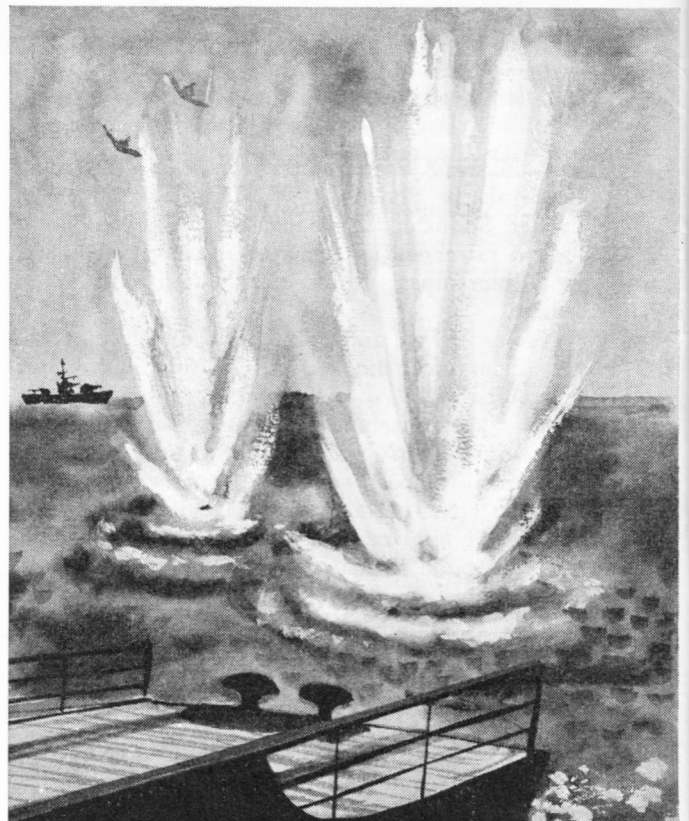
Seuraavat kaksi pommiä on syvytetty vain kymmeneen metriin. Jokainen tietää, että näin hitaasta aluksesta on sängen arveluttavaa heittää kovin matalalle syvytettyjä pommeja, sillä pommin räjähtäessä on aluksen oltava kaukana sen yläpuolelta, muuten voi alus tuhoutua omaan syvyyspommiinsa.

Kun seuraavat kaksi on heitetty, jäädään hieman jännittyneinä odottamaan räjähdystä. Yllättävän nopeasti ne räjähtävät. Aivan aluksen perän takana nousee valtava vesipatsas ilmaan, ja roiskeet kastelevat peräkannella olevat. Samalla laiva tärähtää niin voimakkaasti, että luulemme vähintään pohjalevyjen painuvan sisään. Laiva suorastaan hypähtää ilmaan. Tuntuu aivan siltä, kuin jättiläismoukarilla olisi isketty aluksen pohjaan.

Miehet katselevat huolestuneina toisiaan, mutta päällikkömme vain virnistelee leveästi komentosillalla.

Sitten ovat vuorossa syvyyspomminheitimet. Ensimmäistä kertaa koko sodan aikana joudumme niitä käyttämään. Heittimet ovat kuin valtavan suuria kranaatinheitimiä, joiden kaliiberi on puolisen metriä.

Terävä vihellys ja heittimet laukaistaan. Kuuluu vaimea räjähdys, ja näemme, miten pommit tekevät ilmassa loivan kaarron ja putoavat veteen 50—

70 metrin päähän molemmin puolin. Pommien ilmalento on huvittavan näköistä. Kömpelösti ne pyörivät pitkin ja poikin ilmassa, hitaasti ja vaivalloisesti nousevat parinkymmenen metrin korkeuteen ja sitten putoavat äkkiä holtittomasti mereen.

Kymmenen syvyysspommin jälkeen teemme täyskäännöksen ja lähestymme jälleen hyökkäyspaikkaa, edelleen täydellä vauhdilla ajaen.

Kuuntelulaitteella kuunnellaan taas, äskeisen hyökkäyksen aikana kaikki kuuntelu olikin täysin mahdotonta. Laitteen hoitaja kiertää laitetta joka suuntaan, mutta ei voi todeta muuta kuin omien koneiden jyskytyksen, joka höyryvasaran tavoin takoo hänen rumpukalvojaan.

Olemme nyt saapuneet äskeiselle hyökkäyspaikalle. Tällöin havaitsimme edessämme laajan öljyläikän. Omasta aluksestamme se ei voi olla lähtöisin, sillä vanhat koneemme syövät vain hiiliä. Sukellusvene on siis tuhoutunut tai on hämäysmielissä laskenut öljyä mereen päästäkseen irti vaino-jastaan.

Paikalla pidettiin vartiointia useita vuorokausia, mutta mitään uutta ei ilmaantunut, joten voidaan pitää todennäköisenä, että tykkivene "Uusimaa" oli upottanut vihollisen sukellusveneen.

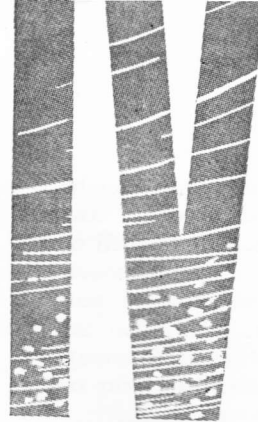
Hyökkäys torjuttu

Tilanne Somerissa oli tällä välillä selvitetty. Pieni joukko venäläisiä oli vielä sisukkaasti puolustautunut saaren vaikeakulkuisissa louhikoissa, mutta täydennyksen ja avun saannin ehtyminen oli tehnyt taistelun heille toivottomaksi. Aamuun mennessä oli Someri kokonaisuudessaan joukkojemme hallussa. Noin 300 venäläistä merijalkaväkisotilasta oli tavannut kohtalonsa saaren kallioilla.

Kun vihollinen ei enää tehnyt uusia maihinnousuyrityksiä, oli taistelu Somerista ratkennut voitoksemme. Puutteellisella ja vanhanaikaisella kalustolla oli laivastomme ratkaisevalla tavalla vaikuttanut voiton saavuttamiseen. Lähes kaksi vuorokautta olivat aluksemme olleet yhtämittaisen tulen alla. Niitä vastaan oli tehty lukemattomia torpedoja ilmahyökkäyksiä, ja ne olivat useita kertoja joutuneet tykistötaisteluun vihollisalusten kanssa. Toisinaan ilman ammuksia ja joskus rautanaulankin avulla ne torjuivat vihollisen hyökkäykset, taisteluissa, joissa kymmenkunta vihollisalusta tuhottiin.

Suurimpina aluksina joutuivat tykkiveneet ehkä kiivaimpien hyökkäysten kohteiksi. Niinpä laivastovoimiemme vähäiset tappiot koituivat juuri niiden osaksi. Tykkiveneissä "Hämeenmaa" ja "Turunmaa" kaatui lentohyökkäysten aikana kuusi ja haavoittui 17 miestä. Vihollisen laivastovoimat eivät aiheuttaneet tappioita.

Oma aluksemme, laivueen johtoalus tykkivene "Uusimaa" selviytyi täysin ilman tappioita, siitä huolimatta, että se ensimmäisenä Somerille kiiruh-taneena aluksena joutui yksin torjumaan kiivaita hyökkäyksiä. Kiitos tästä lankeaa ratkaisevalla tavalla rohkealle päälliköllemme, kapteeniluutnantti Matts Wikbergille, joka taitavalla kädellä ohjasi alusta sen kaikkein kriittisimmillä hetkillä.

Reino Kalervo

ARMEIJAKUNNAN

VAIHEITA TALVISODASSA

Ruokojärven – Ruhtinaanmäen rintama aloittaa etenemisen

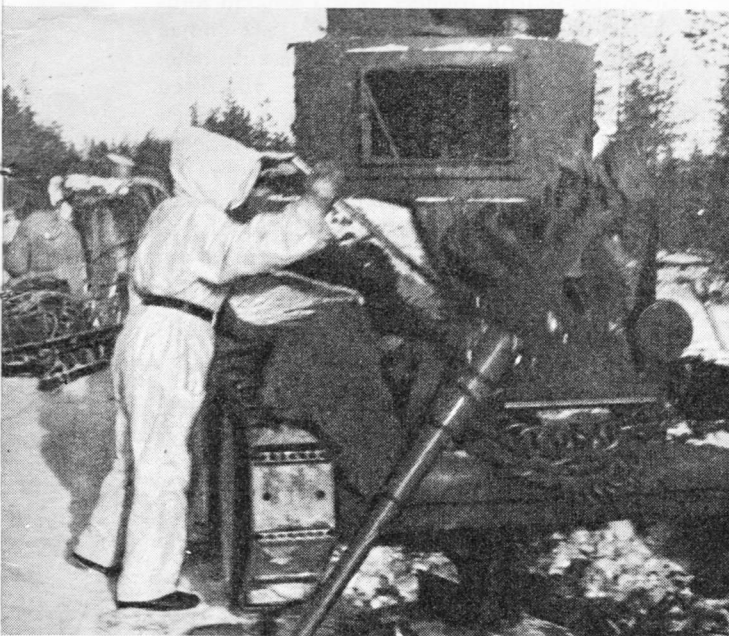
IV ARMEIJAKUNNAN järjestämää hyökkäystä Koirinojaa ja Laatokan rantaa kohden kohtasi, kuten ennen on kerrottu, sarja odottamattomia tekojoutia ja tapahtumia, jotka hidastuttivat etenemistä ennen kuin tavoiteltu päämäärä oli täysin saavutettu. Tärkein näistä oli se, ettei vihollinen vetäytynyt hyökkäyksen tieltä, vaan pysyi itseperintaisesti paikoillaan ja kaivautui varman tuhon uhallakin. Raskaan tykistön ja panssarintorjunta-aseiden avulla olisi vastarinta kyllä nopeasti murrettu, mutta niitä ei ollut. Koko IV AK:n alueella oli vain yksi raskas kenttätykistöpatteri ja kevyet patteritkin potivat kroonillista ammusten puutetta. Tehokkaiden aseiden puuttuessa jäi hyökkäysmaastoon joukko venäläisten järjestämiä mottiasemia, jotka sitoivat huomattavia osia armeijakunnan muutenkin vähäisistä voimista selustataisteluihin. Kului runsaasti aikaa, koska motit oli pakko murskata pala palalta tai näännyttää. JÄLLEEN KOSTAUTUI RAUHAN AIKANA HARRASTETTU VÄÄRÄ SÄÄSTÄVÄISYYS.

Joka tapauksessa oli hyökkäys antanut venäläiselle johdolle aihetta huolestumiseen. Ryhmä Lohikäärme oli tunkeutunut jo Laatokan rantamille, molemmat Lemetit oli saarrettu ja Jääkäripataljoona 4 uhkasi Pukitsanmäeltä käsin Koirinojan tiesolmua. Miten kävisi Jaroslavilaisen divisioonan (18.D) Syskyjärven edustalla, jos Koirinoja tai vaikkapa vain sinne Syskyjärveltä johtava tie joutuisi suomalaisten haltuun?

Samoihin aikoihin kuin eversti Autti ryhmineen saavutti Salmin tien, teki Käsnelässä oleva LVI venäläisen armeijakunnan komentaja päätöksensä. 18. divisioonan oli irroittauduttava ja vetäydyttävä Kitilän seuduilla olevan 168.D:n yhteyteen niin kauan kuin vielä oli aikaa. Hän lienee samassa yhteydessä kiinnittänyt alijohtajiensa huomiota Lemetin tienhaaran hallussapitoon, sen kauttahan voitiin ainakin toivoa avustusta Lemetteihin saartuille.

Mitron — Koirinojan tielle jäänyttä sotasaalista

Tällä välin oli Er.P 22 hyökännyt Jehrilänmäelle, mutta lyöty takaisin. Vasta 21.1. saatiin kylä haltuun, ja sen jälkeen työnsi majuri Leinonen varmistuksensa rautatielinjalle saakka.

Mutta myöskään I/JR 37 ei päässyt Kangasrantaa pitemmälle, vastassa oli ainakin pataljoona ja tykistöä. Mutta tähän saakka Ryhmä Keihäässä ollut Er.P 8 alistettiin juuri tällöin toiminnan tehostamiseksi Taisteluosasto Oinaan komentajalle, ja se sai jatkaa etenemistä, sillä aikaa kun I/JR 37 motittaisi ja selvittäisi vastustajansa.

Er.P 8 hyökkäsi Repomäen pohjoispuolelta suoraan länteen, ylitti maantien Syskyjärvi—Mitro—Koirinoja ja valtasi molemmat Kelivaarat, joiden maastoon pesiytyneet vihollisvoimat myös saarrettiin ja tuhottiin. Tämän jälkeen pataljoona käännettiin etelää kohti. Tammikuun 18. päivänä se oli jo Ruunaviidanmäellä ja seuraavana aamuna Vorojenkivellä. Ainakaan hidastelemisesta ei kapteeni Nikulaa ja hänen pataljoonaansa voi moittia.

Koirinojan kautta oli Er.P 8 viivytystaistelun raskaina päivinä vetäytynyt taakse, ja nyt oli tuo samainen Koirinoja lähiympäristöineen ikään kuin tarjottimella kannettu uudelleen pataljoonan näh-

täväksi. Edessä jonkun sadan metrin päässä oli Koirinojan pysäkki ratapihoineen, ja jonkun matkaa siitä pohjoiseen oli korkea ja jyrkkärinteinen Ukonmäki, jolle omat konekivääriyhdytymät pian kiipesivät. Sieltä oli koko ratapiha-alue tulella hallittavissa. Etelässä kohosi metsäinen Pukitsanmäki, jolta nytkin kantautui taistelun kohu. Ja vastapäätä Pukitsaa oli Viinamäki, jonka rinteet miltei pystysuorina kohosivat korkealle ja jolla tiedettiin olevan suorasuuntaustykkejä. Sieltä oli varmaankin valtava näköala, joten sieti varoa liikkuessaan Viinamäen tähyistäjien näköpiirissä.

Tämä oli näkyvä Vorojenkiveltä päivän alkaessa valjeta tammikuun 19. päivän aamuna. Lisäksi tiedettiin, joskaan ei nähty, että vain vajaan kilometrin päässä Koirinojan pysäkin länsipuolella kulki 168.D:n elinhermo, Kitilään johtava valtamaantie.

Näin lähelle 168.D:n arkoja selustakohteita oli kapteeni R. Kalervon komentama Taisteluosasto eli Ryhmä Oinas tunkeutunut melkein yhdellä syöksyllä. Ei ihmeekään, että eteneminen nyt pysähtyi. Mutta ei ainoastaan eteneminen pysähtynyt! Syskyjärvelle johtava maantiekkin oli vielä lujasti vihollisen hallussa. Syskyjärven edustalta vetäytyneet joukot, joiden irroittautumista Taisteluosasto ei sittenkään ollut pystynyt estämään, olivat täyttäneet tämän maantien maaston Lemetin tienhaaran pohjoispuolelta aina Koirinojalle saakka. Ei ollut sitä paitsi näkyvissä mitään merkkejä siitä, että ne olisivat olleet halukkaita otteestaan vapaaehtoisesti luopumaan. Vaikka Vorojenkivellä ja Pukitsanmäellä olevien suomalaisten joukkojen väliä ei ollut kuin vajaan puoli kilometriä, ei niiden välillä ollut tämän vuoksi yhteyttä.

Kangasrannan eteläpuolelle motitettu vihollinen oli sitkeä, ja vasta 28.1. se saatiin tuhotuksi. Kaatuneita laskettiin mottialueella lähes 250, vangiksi antautui 160 ja saaliina saatiin kaksi kenttätykkiä, kaksi panssarintorjuntatykkiä, 9 konekivääriä, 3 kranaatinheitintä ym. I/JR 37 lähti nyt pyrkimään maantien suunnassa eteenpäin, mutta kohtasi Lemetin tienhaaran pohjoispuolella entistä vahvemman vastuksen. Panssarivaunujen tukemana oli vihollinen täällä asettunut puolustukseen ja pysytellyt Er.P 18:n vartioimana täysin passiivisena koko Kangasrannan mottitaistelun ajan. Taas seurasi motittaminen ja taas tuhottiin motti, tällä kertaa I/JR 37:n ja Er.P 8:n yhteisvoimin. Helmikuun 8. päivänä oli työ loppuunsaoritettu ja suomalaisten käsiin jäi neljä panssarivaunua, yksi pst-tykki ym., joukossa oli jopa kolme Suomi-konepistoolia. Vankeja ei tästä motista saatu kuin hiukan toistakymmentä, mutta joukossa oli pataljoonan komentaja, komissaari ja kaksi nuorempaa upseeria. Kaatuneita laskettiin 120, muiden oli onnistunut murtautua etelään omiensa turviin.

URPO ARHOSUO

”Otimme taas yhteyden kotiin ja havaitsimme, että siellä seurataan valppaasti liikkeitämme, niin meidän kuin vihollisenkin. Me olimme suloisen tietämättöminä paikan päällä, ja kaukana kotona olevat ohjailevat liikkumistamme ja ovat jokainen hetki tilanteen tasalla. Tekniikan aikakausi on ihmeellinen!”

TALVINEN ILTA maaliskuun alkupäivinä 1943 alkoi jo hämärtyä lasketellessamme hiihtoratsain yli Äänisen kohti vihollisten miehittämää itärantaa. Hämärästä huolimatta katsemme kiersi tätä aavaa selkää havaitakseen jotain epäilyttävää. Vihollisestahan ei sinänsä ollut pelkoa, mutta sen partioivat moottorikelkat olivat kiusallisia seuralaisia, mikäli sellainen olisi meidät havainnut. Olimme niiden

Kaukopa

kanssa joskus joutuneet kosketuksiin, eikä mitään halua ollut uusia tätä tuttavuutta. Tosinhan näitä vauhtihirviöitä ei olisi pakoontaan ehtinyt, mikäli ne olisivat näköpiiriin osuneet, mutta ainakin kunnolla hajaantua ja hakea edes jonkinlaista suojaa ahtojäävyöhykkeiltä, joiden läheisyydessä kuljimme.

Olimme saaneet tehtävän tiedustella vihollisen suuria huoltokeskuksia paikan päällä Vodlajoen suulla. Siellä myöskin oli näitten moottorikelkkojen tukikohta, josta käsin ne partioivat aavalla selällä. Kymmenen miehen voimalla olimme matkalla tehtäväämme suorittamaan, ja saman verran saimme saattojoukkoa matkaamme. Olimme myöskin varautuneet kelkkojen varalta panssarintorjuntakiväärillä, ”norsupyssyllä”, sillä muutenhan näitä panssaroituja paholaisia ei voitukaan hätyyttää.

Ranta alkoi lähestyä ja jätimme hevoset hoitajineen kauaksi rannasta, sillä hevonen olisi liian iso maali mahdollisesti rannalla hiippaileville partioille, eikä meillä ollut halua niitä vaarantaa. Jatkoin hiihtäen rannan tuntumaan ahtojääröykkiöiden suojaan kahden miehemme lähtiessä tutkimaan maihinnousumahdollisuuksia ja kadoten näköpiiristämme metsän suojaan.

Runsas 15 minuutin kuluttua palasivatkin pojat ja ilmoittivat tien olevan selvän, eikä mitään

Meneeköhän ohi meitä huomaamatta

rtion kauko-ohjausta

epäilyttävää oltu havaittu. Vihollisen varmistusladut kulkivat runsaan 100 metrin päässä rannasta, ja saattojoukkomme sotkisi latumme, joten voisimme lähteä matkalle.

Emme vielä ehtineet kuitenkaan saada kuin reput selkäämme, kun jälle alkoi ilmestyä vihollisia ran-

Matkanteko Äänisen yli on alkanut

tametsiköstä. Painuimme suojaan jääryökköiden väliin ja aloimme seurata tilannetta. Jo ilmestyi 30 miestä näköpiiriimme. He alkoivat levittäytyä ja suorittaa saartoliikettä olinpaikkaamme lähestyen. Vihollinen ei tiennyt kokonaisvahvuuttamme, sillä meitäkin oli 16 miestä, kun 4 miestä jäi hevosten suojaksi, ja ilmeisesti vihollinen ei meitä kaikkia ollut edes havainnutkaan, sillä eihän se näin pienellä joukolla olisi rohjennut päälle lähteä. Nautimme jo hengessämme tilanteesta.

Vihollinen lähestyi lähestymistään, ja yhtäkkiä avasimme tulen kaikilla aseillamme. Mutta pimeässä on aina vaara tarjolla ampua yli, ja niin kävi nytkin, että vain 10 miestä jäi hangelle, toisten nopeasti hävitessä metsän suojaan.

Nyt täytyi jättää ajatus linjojen ylityksestä, sillä samana yönä olisi turhaa yrittää enää, sillä varmasti olisivat takaa-ajajat heti perässämme, ja erittäin tärkeä tiedustelumme saattaisi epäonnistua. Pettyneinä palasimme odottavien hevostemme luokse. Taas alkoi paluu omalle puolelle seuraavaa iltaa odottamaan.

Vihollinen oli suorittanut muutamaa päivää aikaisemmin vierailun omalla puolellamme, ja nähtä-

västi vastavierailua odottaen oli valppaana, sillä vuoroin vieraisa käydään.

Nyt otimme ylityskohdaksemme noin 20 km etelämpänä olevan rannan, ja seuraavana yönä ylitimme linjat ilman pienintäkään häiriötä. Rannat olivat kuin autioina, näennäisesti. Itse asiassa takaa-ajajat lähtivät heti peräämme tietämättämme.

Pari vuorokautta oli jo kulunut. Lähestyimme päätavoitettamme Vodlajoen suistoa, jossa oli vilkasta kuin suuressa asutuskeskuksessa. Takaa-ajajistamme emme tienneet mitään. Olimme lähettäneet tietojamme jo monasti esimiehillemme, eikä menouahtimme vielä ollut hiljentynyt. Nyt vasta alkaisi viivytyksellä jo vangin ottokin pahimmassa tapauksessa kestää ehkä päivän, koska vihollinen nähtävästi liikkui vain omilla alueillaan ja askareissaan suurissa joukoissa. Ei sieltä voinut helpolla miestä napata varmistaakseen havaintonsa.

Nyt muuttui sää suojaksi. Raskas tuuli huokaili puissa varistellen märkää lunta selkäämme saaden meidät kastumaan perusteellisesti. Ilta oli jo myöhäinen saapuessamme vajaan 2 km:n päähän tavoitteestamme. Päätimme yöpyä siinä ja kuivatella itseämme. Partion johtaja lähti lähettinsä kanssa vielä vilkaisuun kohdettamme joen vierellä olevan vaaran laelta.

Saimme laavun valmiiksi. Parin tunnin kuluttua palaava partionjohtaja ilmoitti, että meillä on kova homma kohteemme selvityksessä, sillä siellä on miestä ja touhua paljon. Nyt olisi vain levättävä kunnolla ja saatava itsensä kuivaksi, sillä voimme joutua vielä kovillekin, ennenkuin leikistä selviämme. Samalla saimme myöskin kuulla, että runsaan puolen kilometrin päässä vihollisen tukikohdasta on vankileiri korkealla vaaralla, joka on hakattu aivan aukeaksi. Se on tyhjänä ja jos uskaltaisimme riskata, voisi siellä yöpyä. Muuta vaaraahan siinä ei olisi, kun vain varoisi kipinöitä ja polttaisi kuivia puita, ettei savu näkyisi vihollisen tukikohdasta. Mutta jos takaa-ajajat sattuvat tulemaan, emme pääse sieltä lähtemään, sillä ainakin 3 metrin korkuinen piikkilanka-aita on ympärillä ja vain kapea portti sisäänpääsyaukkona. Jos sieltä meidät yllätetään, niin olemme valmiina jo vankileirillä.

Useimmat halusivat viettää yönsä laavulla, sillä olisihan silloin ainakin toimintavapaus pahimman varalta. Mutta kostea, raskas tuuli, tuoreet puut, jotka savusivat ilman tulta, märät vaatteet ja monet vaikeudet saivat meidät pian toisiin ajatuksiin. Lähdimme leirille. Laskimme hirtehuumoriamme. Säästysihän vanja leirilleventivaivoista, kun vapaaehtoisesti tulemme.

Vankileirin keittiöntapaisesta saimmekin mairion asunnon. Siellä oli jonkinlainen hellantapainenkin, ja tarpeeksi pieni huone, että se lämpeni nopeasti. Nyt saimme itsemme kuivaksi. Ruuanlaittokin kävi oikein hellalta käsin. Nautimme elämästämme sissin riemulla suloisien tietämättöminä, että takaa-ajajamme ponnistelevat perässämme saavuttaakseen meidät.

Aamuhämärässä lähdimme liikkeelle täysin levänneinä hyvin nukutun yön jälkeen. Nyt olisi kaikki mahdollisuudet onnistua. Metsään päästyämme ilmoitimme tietojamme ja olinpaikkamme ko-

tiin. Mutta kotoa tuleva sanoma sai meidät suorastaan ällistymään. Meille ilmoitettiin, että vihollinen on ollut kintereillä alusta alkaen ja tällä hetkellä nähtävästi pian saisimme siihen kosketuksen. Äärimmäiseen varovaisuuteen ja valppauteen oli syytä.

Vilkaisimme toisiamme. Varmasti jokainen ajatteli vankileirissä huolettomasti nukkuttua yötämme. Saatuamme koordinaatit vihollisen olinpaikasta, osoitti vilkaisu karttaan, että tiedon saatuamme oli vihollinen vajaan kahden kilometrin päässä jäljesämme. Nyt olisi toimittava nopeasti. Mitähän mahdolliset iivanat ajatella havaitessaan meidän yöpyneen vankileirissä, sillä tarkalla oli, ettei hirtehuumorimme toteutunut viimeistä piirtoaan myöten.

Nopeasti miinoitimme latumme, sillä tehtävän suoritus oli kesken, eikä se antanut aihetta törmäilyyn. Lähestyimme varovasti tukikohtaa ja aloimme tehdä havaintoja. Jäljestämme kuuluva miinanlaukaisu osoitti vihollisen ehtineen myöskin lähelle. Nyt se ei ainakaan laduillamme hiihtäisi ja se hidastaisi niiden tuloa. Meillä ei vielä olisi mitään vaaraa. Kunto oli hyvä ja tiesimme tiukan tullen karistavamme ne kintereiltämme, joten siitä emme murehtineet.

Kiersimme ympäri tukikohtaa. Olimme jo sel-

Neuvonpitoa ennen toiminnan jatkamista

villä siellä olevasta, mutta vielä olisi saatava vanki, jolloin voisimme varmistautua näkemästämme. Se tuntuikin vaikealta, sillä vihollisia oli monasti lähellämme, mutta niin suurissa joukoissa, että meillä ei ollut pienintäkään mahdollisuutta sellaisesta joukosta miestä napata. Nyt oli lisäksi pelkona, että jos takaa-ajajamme havaitsevat meidän liikkuvan tukikohdan ympärillä ja hälyttävät sen, niin vihollisen miehet osaavat olla valppaina. Olimme tosin muutamalla harhauttamisliikkeellä yrittäneet kiinnittää takaa-ajajiemme huomion pois tukikohdasta, mutta eihän koskaan voinut olla varma.

Iltapäivällä jo kaiken toivon vangista heitettyämme sattui otollinen tilaisuus yllättäen. Pääsimme nappaamaan pari miestä matkaamme. Nopeasti pumppasimme tiedot heiltä, eikä mitään syytä ollut enää viipyä paikalla kauemmin. Ihmettelimme, et-

tei vielä jäljessämme tulevat viholliset saaneet kosketusta meihin. Nähtävästi harhauttamisliikkeemme oli onnistunut odotettua paremmin.

Otimme taas yhteyden kotiin ja havaitsimme, että siellä seurataan valppaasti liikkeitämme, niin meidän kuin vihollisenkin. Saimme nimittäin käskyn aina määräaikana ottaa yhteyden kotiin ilmoittaen olinpaikkamme. Saimme tietää myöskin, että vihollisen hiihtopataljoona oli hälytetty ja lähestymässä. Nythän tästä alkaisikin muodostua mielenkiintoinen leikki. Me olimme suloisien tietämättöminä paikan päällä, ja kaukana kotona olevat ohjailevat liikkumistamme ja ovat jokainen hetki tilanteen tasalla. Tekniikan aikakausi on ihmeellinen, ja kaikki keinot ovat luvallisia.

Ilmakin oli käynyt jo kylmemmäksi. Suksien luisto oli hyvä, joten takaa-ajajillamme tulisi varmasti työtä riittämään, jos ne halusivat meidät saavuttaa. Vasta aamuyöllä pysähdyimme ja teimme nuotiot, sillä lepokin oli tarpeen. Ruokaillakin oli pakko, jos mieli kunnossa pysyä. Sopivaan maasto-kohtaan jäi vartiomies, voidakseen tarvittaessa karistaa liikaa intoa perässä tulijoilta, jos ne onnistuisivat saavuttamaan meidät. Rupesimme nukkumaan syötyämme ja odottamaan aamun valkenemista.

Kotimatkamme oli alkanut. Vajaan kahden vuorokauden kuluttua olisimme taas kotona. Nyt voimme jo vauhtiamme hiljentää ja säästää voimiamme pahimman varalle. Saimme taas tietää kotona vihollisen liikkeitä jäljestämme. Voimme toimia sen mukaan, mutta kovasti ihmettelimme, kun saimme kompassisuunnan, jota oli noudatettava. Se suuntahan veisi meidät yli 15 km sovittua tulo-aiikkaamme kauemmaksi etelään. Mutta käsky oli selvä, ja sitä noudatettava. Vielä kerran suuntamme muuttui jyrkästi edellisestä suunnastamme, ja kirosimme jo näitä ainaisia suunnan muutoksia. Aikataulumme ei tulisi nähtävästi pitämään paikkaansa, mutta käsky tuli siksi jyrkän sävyinen, että tiesimme sen aiheelliseksi.

Ja aiheellinen se olikin, sillä myöhemmin saimme tietää, että takaa-ajajat huomattuaan yrityksensä toivottomaksi hälyttivät avukseen hiihtopataljoonan. Se heitettiin kiireesti etemme oletettuun menosuuntaamme, jonka jälkijoukko ilmoitti. Tästä johtuivat jyrkät suunnanmuutokset, sillä omilla suunnitelmillamme olisimme törmänneet vastaanottajiiimme auttamattomasti. Näin voimme ne kiertää, ja näistä tiedoistamme saimme kiittää valppaita esimiehiämme, vaikka suomalaisen luonteeseen ilmeisesti ensin kuuluu kirotta kaikkea, mikä ei sovi omiin suunnitelmiin.

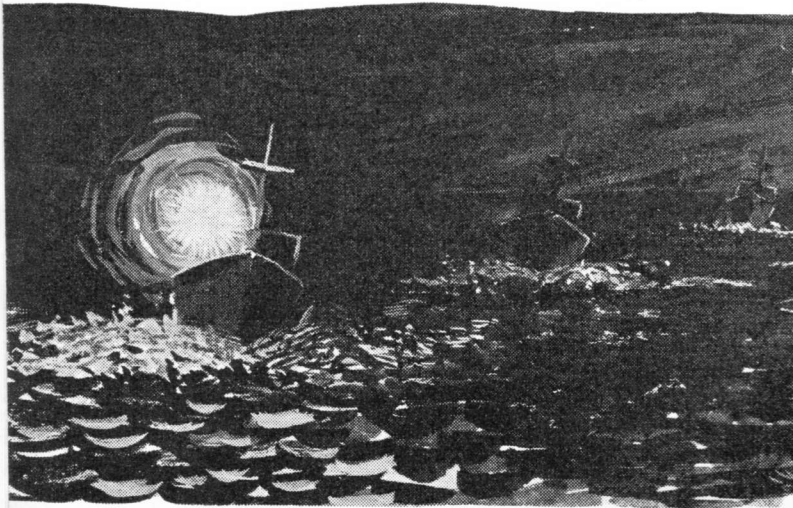
Iltayö oli kuutamoinen saavuttuamme Äänisen läheisyyteen. Olisimme toivoneet pilvisempää ilmaa, mutta nyt paistoi kuu pilvettömältä taivaalta. Taas tulivat moottorikelkat mieleemme. Ahtojäitä ei ollut näköpiirissä, ja yhteenoton sattuessa olisimme avuttomia. Lähes 30 km jäämatkalla ehtisi sattu paljon, mutta uskoimme taas "tuuriin". Saavutimme rannan syvälle pistävässä lahden pohjukassa, ja vaikka tämä olikin kapea, vajaan kilometrin levyinen, jonka kummallakin puolella maalla oli vihollisen pesäkkeet ja varmistuselimet, emme halunneet enää uudesta kohtaa yrittää, sillä olimme

Vihollisen majoitusalueen liepeille ehtineet tähyistäjät seuraavat tapahtumia siellä

jo ylittäneet vihollisen tossupolun. Mutta havaitsimme heti sen ylitettyämme olevamme miinakentässä, sillä ensimmäisen miehen jalkoihin tarttunut virityslanka sai meidät nopeasti pysähtymään. Onneksi mitään muuta ei sattunutkaan, ja joukossamme olevat pioneerit alkoivat katkoa lankoja. Kentän läpi onnistuimme pääsemään suuremmista vaikeuksista. Onneksemme ei vihollisen tossupolulla sattunut silloin olemaan kulkijoita, sillä miinakentän ylitys oli aikaa viepää. Se oli runsaan 100 m syvyinen. Varmistimme tossupolun pioneerien työn ajaksi. Reitin ollessa selvän olimme pian jäällä, odottaen, koska pesäkkeistä rannalla avataan tuli. Siitä ei tosin paljon vaaraa enää olisi, sillä muutaman minuutin kuluttua olisimme jo kaukana konekiväärien ulottuvilta.

Kotona saimme kuulla, miten jännittävää aikaa siellä oli vietetty koko oloaikamme. Huvittavinta kaikesta se, että jo kaksi päivää olimme olleet yksikössämme, kun vihollinen varmisti hiihtopataljoonallaan vielä määrättyjä tiekolmioita odottaen meitä. Lopputoteamuksemme oli, että taisivat sielläkin olla "kirjat sekaisin".

U. A. OTTONEN

TEIKARI VALTAAM elokuussa 19

MEITÄ jäi rannalle kaksi Shell II:n miestä, kolme miestä AV 116:sta, viisi tykkimiestä ja lisäksi Shellin purkauspojat. Lähdimme kaikki avustamaan Shellin tyhjentämistä.

Oli onni, että rannalla sattui olemaan Talvisodan aikainen korsu ja pesäke, jonne Shellistä purkamamme aseet ja muona saatiin toistaiseksi sirpalesuojaan. Koko tunti meni aikaa laivan tyhjentämisessä.

Olimme juuri menossa omaan veneeseemme, kun lähetti toi kapteeni Vuorelan käskyn: "Pikaja huoltoalusten miehet kapteeni Vuorelan luokse, loput viisi miestä jäävät veneille vartioon. Aseet mukaan."

— Mitähän nyt on tapahtunut "lahden" linjoilla, kun meidänkin on sinne mentävä? Vanhaille kysäisi.

Lähetti lähti vetämään edessä, me muut viisi aloitimme selät kumarassa saaren ylityksen. Joka puolella paukkui ja rätsi.

Hyvin olivat iskuryhmän pojat saaneet tuhuksi vartioiden ja ammusvarastot. Rauniot olivat hiiltyvinä kekäleinä, kun ne sadan metrin päästä ohitimme.

Joku pikatykki ampui Pukinniemenstä lahden ylitse. Vilaniemestä alkoi oma tykistöämme ampua vuorostaan Pukinniemeen. Vihollisen pikatykki vaikenä, ja me jatkoimme matkaamme.

Laiturin luona oli pari lääkintämistä sitomassa

poikiamme. Heillä oli hyvä suojainen paikka, kivi-kellarin rauniot ympärillään.

— Jääkää te pojat tähän auttamaan sitomisessa, minä jatkan lähetin kanssa matkaa linjaan, kapteeni Vuorelan puhutteluun, sanoin pojille.

Siinä olikin menemistä. Syöksyen maahan aina parin metrin päästä saimme tehdä loppumatkan.

— Hypätkää tuon hirsirakennelman yli, siellä on kapteeni Vuorelan komentopaikka. Tulen perästäne heti kun sopii, sanoi lähetti ja näytti edessä olevaa talonrauniota. — Odotin hetken. Syöksyin sitten viitisenkymmentä metriä. Hyppy yli reunan. Pari kolahdusta kypärään tunsin syöksyn aikana. Ne olivat luultavasti sirpaleita, joita vinkui ja lenteli joka puolella saarta.

Hyvin olivat valinneet tämän komentopaikan. Se oli vanha talo, josta yläosa oli purettu. Alhaalla oli huone ja keittiö. Minä tipahdin keittiöön, karistelin liiat pölyt yltäni ja konttasin kyykyssä "kamarin" puolelle.

— Herra kapteeni. Alikersantti Ottonen ilmoitetaan kaskystä!

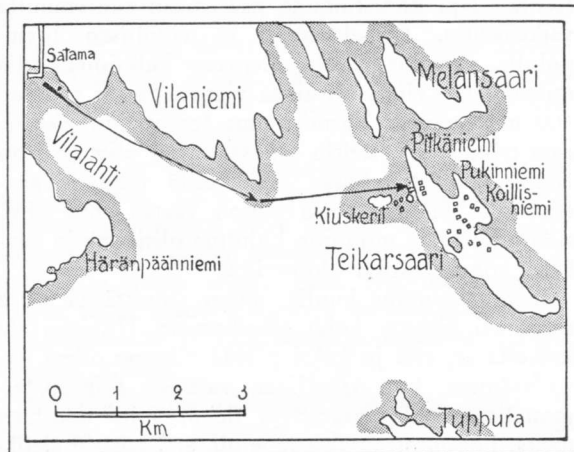
— Missä toiset ovat?

Kerroin jättäneeni heidät sidontapaikalle.

— Niin, alikersantti. Uskallatteko ajaa Pitkäniemen kapeaan väylään ja tuhota niemenkärjessä olevat vihaiset "piiskat"? Parhaat mieheni ovat niemessä, seitsemisenkymmentä metriä vihollisen tykeistä. Voin antaa pari miestä avuksenne, jos tarvitsette.

— Kyllä minä siitä ajan, vaikkei se ole helppoa. Pääsen kymmenen metrin päähän pesäkkeistä veneellä. Luulen yrityksen onnistuvan, ellei pesäkkeissä ole neljää miestä enempää. Lisämiehiä en tarvitse, minulla on rohkeita poikia aluksessani. Vaikka alikersantti Ville Suomalainen onkin 59-vuotias, hän on osastomme miehistä parhaita. Ja kk-ampujani, ylimatruusi Häyrinen on myöskin reilu poika, sitä innokkaampi, mitä vaarallisempi on yritys. Voimme lähteä heti. Valoisana aikana on turha yrittää läpi, koska Pukinniemen tykit voivat tulittaa suoralla suuntauksella.

— Lähtekää vain heti. Ilmoitan lähetin välityksellä niemeä saartaville matkastanne. Samalla määrään Shell II:n miehet niemen ketjun avuksi. Ja kun palaatte, onnistutte tai ette, lähettäkää ilmoitus tuloksista minulle.

Piirros Teikarsaaren vesistöalueesta

SAARTTA ASSA

41 III osa

Tämä Teikarinsaaren valtausoperaation kokemuksia kuvaava kirjoitussarja aloitettiin tammikuun numerossa 1959. Kirjoituksen II osa julkaistiin huhtikuun numerossa.

Partio lähestymässä kk-tulen suojassa rantaa Teikarsaaren luona

— Selvä on, herra kapteeni. Haluaisin kuitenkin huomauttaa, että jos onnistumme tuhoamaan niemen pesäkkeet, voisimme hinata ainakin paremmat alukset tänne niemen taakse suojaan ennen aamun sarastusta. Olen varma siitä, että Tuppurassa olevat vihollisen Canet-patterit alkavat avustaa Teikarissa vielä olevia omiaan. Ne pystyvät suora-suuntaustulella ampumaan maihinnousupaikallekin. Sen ne tekivät Talvisodankin aikana sillä tykillä, jota emme ehtineet purkaa sieltä silloin lähtiessämme.

— Jos onnistutte, niin katsotaan sitten, mitä aluksille teemme. Voitte lähteä.

Sopivan hetken tullessa hyppäsin takaisin hirsien yli. Monta maahanmenoa sain tehdä, ennen kuin pääsin toisten luo sidontapaikalle.

Vanhan-Villen ja Ollin kanssa konttasimme sitten niin kiireesti kuin oli mahdollista aluksellemme. Shell II:n pojat lähetin käskyn mukaan Pitkäniemen etulinjaan.

Ville käynnisti koneet. Olli otti keulapiikistä siellä olevat kaksi kasapanosta, jotka aina olivat mukana siltä varalta, että joutuisimme jossain vaiheessa tuhoamaan itse aluksemme.

— Ville, tuus ylös tänne. Jätä koneet vähäksi aikaa.

Näytin Villelle merikortin palasta ja siihen teke-
mäni piirrosta.

— Katsos, tuossa on tuo piiskojen niemi ja Melansaari sen takana. Tuo risti on kallionhalkeama. Piä sie ne tarkasti kurssissa, kun ajat läpi. Minä heitän kasapanokset, toisen mennessämme ja toisen palatessamme. Olli ampuu koko ajan konekiväärillään. Takaisin tullessamme ajat Shell II:n sivulle tähän samaan paikkaan, mikäli me nyt elävinä jutusta selviämme.

Vanha-Ville meni ruoriin, Olli täytti kk:n lipaan ja asetti kaksi täysinäistä lipasta jalustan viereen. Minä laitoin pikakivääriin valojuovalippaan ja kasapanokset pk:n viereen. Olimme valmiit syöksyyn niemen ympäri.

Peruutus, kurvi Häränpäänniemen suuntaan. Ville lisäsi "täyden" päälle. Laitoin kiikariin yölinssit ja kiikaroin Pitkäniemen pesäkkeitä. Kumpikin tulitti pikatulita meidän saarella olevaan saartolinjaamme.

— Ville, anna mennä! Ja sinä Olli, ota renkaaseen tämä reunimmainen tykki ja tulita sitä pitkänä sarjoina!

Käänsin pikakivääriäni samaa piiskaa kohti. Yht' aikaisesti aloitimme. Valojuovat leikkasivat tyyntä ilmaa. Viisi minuuttia. Kasapanos käteen ja varmistin auki. Jännäsin niin, että hiki tippui otsalta. Nyt! Olan takaa heitin, nykäisin narusta samalla. Sinne se meni vihollisen selkään. Olli jatkoi tulitusta. Viisitoista sekuntia ja räjähdys. Ensimmäinen piiskatykki hiljeni!

Kurvaus oikeaan. Taisi siinä Vanha-Villekin hikoilla. Toinen kasapanos valmiina, nyt — sinne! Räjähdys. Ei ollut aikaa katsoa, miten kävi. Kämmentekin olivat kosteat jännityksestä.

Olli lopetti ampumisensa. Löi minua selkään sanoen:

— Hyvin heitit. Kumpikin tykki vaikeni, ja omat poikamme syöksyivät niemeen. Sen ehdin nähdä, ennen kuin pimeään ajoimme.

Ville kurvasi rantaan, Shell II:n viereen. Hiki oli hänelläkin, jännityksestä. Olli selosti hänelle tapahtumat.

— Ota, Olli, konepistooli ja mene sinne kapteeni Vuorelan komentopaikkaan. Kerro hänelle, että onnistuimme ja kysy, saammeko hinata paremmat moottoriveneet Pitkäniemen itäpuolelle. Viimeistään tunnin kuluttua alkaa sarastaa, ja silloin on siirto myöhäistä. Olen varma siitä, että Tuppuran Canet-tykit rupeavat laulamaan sulku-
tulita tähän rantaan ja koko miehittämämme Teikarin osaan.

Olli hyppäsi rannalle ja alkoi juosta metsikön suojaan.

— Nyt otetaan, Ville, veneestä pikakivääri, konepistoolit, lippaat, käsikranaatit ja kiikarit, sillä mielestäni meidän on parasta mennä sinne Talvisodan aikaiseen kk-pesäkkeeseen suojaan odottamaan Ollin paluuta ja sitä, mitä Tuppura tuumaa, kun aamu alkaa sarastaa.

Pesäkkeen pohjalla istuen avasimme sitten partiuonapakkaukset, keitimme pakin kannessa pienet kahvit ja sapuskoimme rusinoita jälkiruokana. Hyvät sauhut kruunasivat varhaisen aamiaisemme.

Partio palaamassa onnistuneelta matkaltaan Teikarsaaren lähellä

— Yritetäänpä torkkua pieni hetki.

Selkä pesäkkeen halkoseinää vasten, kypärän hihna löysällä ja pää polvissa yritin Villen vartioissa torkkua.

Enpä tainnut pitkäkään aikaa torkkua, kun hätkähtäen heräsin jyrähdykseen. Hyppäsin ylös ja hapuilin hihnasta olkapäälläni riippuvaa konepistoolia, sillä unenpöpperössä uskoin meidän olevan saarroksissa.

— Oikeassa olit, Ottonen, sanoi Ville. Tuo tuli Tuppurasta. Tuohon se putosi Kiuserien väliin. Osui kai Shell II:n ahteriin.

Samassa tuli toinen räjähdys, ja niin edelleen puolen tunnin ajan. Ei siinä meillä muuta mahdollisuutta ollut kuin kytkä kyyryssä oksien ja muun rojun tippuessa päällemme.

Tuli tauko, ja silloin sanoin Villelle:

— Käydäänpä katsomassa nopeasti, miten aluksille on ryöpyssä käynyt.

Moottoriveneiden ryhmä oli tulossa Pitkäniemen puoleisissa rannassa. Kolmen aluksen keskelle oli tullut osumia, sillä alukset olivat pirstaleina. AV 116 oli katkennut keskeltä kahtia. Keula törötti kallellaan rannalla, ja ahteri köyden varassa proomun kyljessä. Rikkinäinen sotalippumme siinä konekiväärin piipun vieressä puoleksi meren sy-

leilyssä heilui hiljakseen. Shell II:n ahteri oli re-
peytynyt perästä. Alukset olivat joko sirpaleitten
tai ilmanpaineen vaurioittamia.

Surullinen näkymä siis aamun sarastuksessa.

— Ottonen, mikä nyt eteen. Olemme ilman
alusta. Siellä oli kenttäpuhelimemme, veden
kostuttamana. Ja minun teräsmysynikin on siellä
sirpaleitten joukossa.

— Älähän sure, vanha veli, kyllä me tästäkin
sopasta selvitään. Johan tämä on toinen pika-alus,
joka altamme on mennyt puolentoista viikon ai-
kana. Kyllä päällikkömme meille järjestää entistä
ehomman aluksen. Onhan "Nokalta" tulossa pari
uutta venettä, ehkäpä ne ovat jo Ristinielessä.
Noista kyllä voimme ainakin yhden aluksen saada
sellaiseen kuntoon, että pääsemme Vilalahteen. Ei-
hän meitä komennettu tänne maihin tappelemaan,
vaan aluksemme ja me kuulumme yhteen, vaikka
joskus täytyy toimia toisinkin. Mitähän komenta-
jamme nyt tuumaa, kun kuulee alusten tuhoutumi-
sesta.

Metsästä kuului risujen ritinää. Käänsin kone-
pistoolini äänen suuntaan. Tulija voi olla vaikkapa
vihollinen.

Olli ja lähetti sieltä pölyisinä ja juoksujalkaa
tulivat. Olli katsoi rannalle:

— Voi surkeutta. Sitä minä jo ajattelinkin, kun
ensimmäinen räjähdys tältä suunnalta kuului, että
Tuppura on nyt äänessä.

Lähetti kuunteli Ollin juttelua sanoen:

— Kapteeni Vuorelan käskystä on paremmat
veneet tuotava kauppalaiturin suojaan, ja te ru-
peatte kuljettamaan haavoittuneita saaresta mante-
reelle hinattuanne alukset niemen ja laiturin vä-
liin.

Kapteeni Vuorela ei ollut saanut tietää, miten
veneille oli käynyt. Kersantti Ottosen yöllä teke-
mää ehdotusta moottoriveneiden siirtämisestä Pit-
käniemen itäpuolelle hän ei ollut hyväksynyt, kos-
ka Teikarsaaren koillisnokka eli Pukinniemi oli
yhä vihollisen hallussa ja vihollisen tykit olisivat
voineet ampuu moottorit sieltä käsin seulaksi.

— Kuulehan, korpraali, sanoi Ottonen. Kerro
herra kapteenille, että hänen käskynsä täyttämi-
nen on nyt myöhäistä. Yritämme kuitenkin kol-
meen mieheen tarkastaa alukset ja koetamme saada
vaikka yhdenkin veneen sellaiseen kuntoon, että
pääsemme Vilaniemeen ilmoituksen tekoon ja sa-
malla viemme osan haavoittuneista. Tulen ilmoit-
tamaan, jos onnistumme korjauksessa. Ville ja Olli
voivat ajaa veneen sillä aikaa niemen toiselle pu-
olelle. Koetamme parastamme ja niin nopeasti kuin
mahdollista.

Tuppura tuntui keskittävän kummallakin Canet-
tykillään Pukinniemen suuntaan. Hyvä, saamme
ainakin hetken työskennellä rauhassa rannalla.

Lähetti lähti juoksujalkaa ylittämään ampias-
pesän läpi komentopaikalle.

Aloitimme tarkastuksemme proomun viereisestä
sivusta. Shell II oli valmis romutettavaksi, samoin
meidän AV 116:mme. Seuraava, pienalainen vene
oli rungoltaan eheä, vain kalarauta oli vääntynyt.
Se makasi pahasti kallellaan ilmanpaineen heittä-
mänä poikittain rannassa.

Kolmeen pekkaan oikaisimme veneen ja pa-

nimme tuet kylkien alle. Ville tutki moottoria sillä
välin kun Ollin kanssa tarkastin lähemmin runkoa.
Vain yksi kuparilevy oli irroittunut vesilinjan ala-
puolelta. Yläosassa oli kyllä sirpaleitten repimiä
reikiä, mutta ne eivät haittaisi, ellei venettä liikaa
kuormattaisi.

— Menehän, Olli, katsomaan, olisiko Shell
II:ssa työkaluja ja ota työkalukaapista kaikki mitä
irti saat. Ja Ville, miltä siellä sisäpuolella näyt-
tää?

— Tämä on nelipytyinen Fordin moottori.
Yksi pytyistä on sirpaleen repimä, mutta sen voin
tulpata. Onneksi tankit ovat ehjät ja täynnä pen-
saa. Kun korkkaan tuon risan pytyä, niin eiköhän
se rupea kolmellakin käymään. Akkukin on ehjä
ja virranjakaja kunnossa.

Olli heitteli rannalle tavaroita huutaen:

— Täällä on leka, isovasara ja — Ville hei —
ihan tuliterä teräsmysy sinulle. Varusluettelosi on
taasen täysi.

Pian saimme kalaraudan suoraksi ja muutkin
välttämättömät korjaukset tehtyä. Ville käänteli
rattia edestakaisin, hyvin pelasi ruorikin.

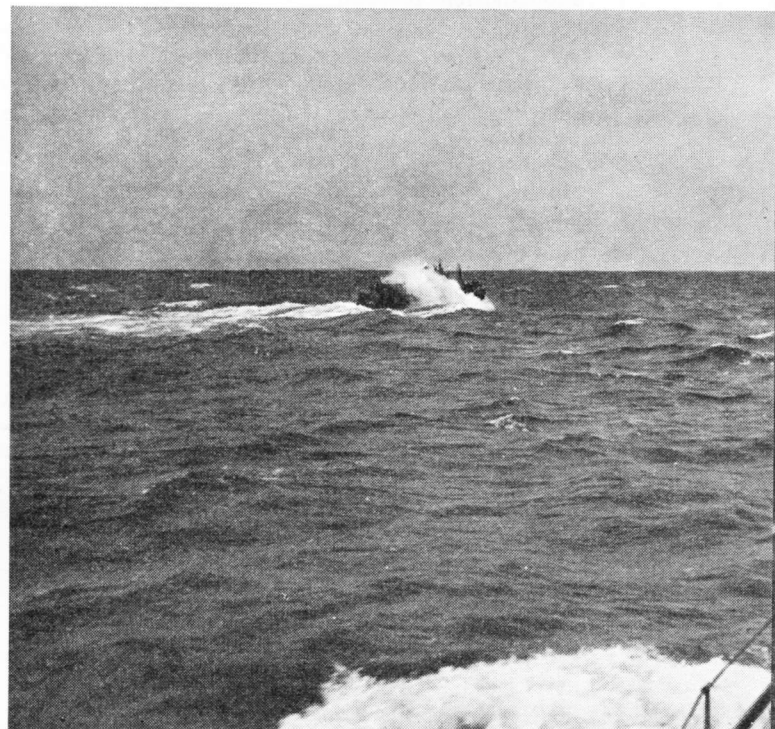
— Kestääkäs tää laiva "petskoilla", koetan star-
tata tätä masiinaa. Pidelkää varmuuden vuoksi
reunoista kiinni, ettei tämä kaadu, huusi Ville
meille.

— Kestä se. Starttaa vain!

Kone pyrähti käyntiin — sammui — uusi yri-
tys. Jopas rupesi kehräämään. Fordi kolmella py-
tyllä!

— Vanha hyvä Heikki, sanoi Ville taputtaen
kehräävää konetta.

— Toppaa kone ja tule alas, työnnetään purkki
mereen heti ja ajetaan niemen toiselle puolelle.
Haavoittuneet on nopeasti saatava hoitoon.

Vartiomoottorivene myrskyisellä merellä

Olli kaatoi pitkän kuusen. Kangella lykkäsimme aluksen mereen. Ja pian sitten kiersimme noin seitsemän solmun nopeudella niemen kärjen ja kohta kiinnitimme aluksemme kauppalaiturin niemenpuoleiseen sivuun.

Venäläiset keskittivät kumpaisellakin kuustuomaisellaan Pukinniemen linjalle, joka oli yhä heidän hallussaan. Meikäläiset olivat niemen puolivälissä.

— Jääkää te, pojat, auttamaan haavoittuneiden kantamisessa. Voimme ottaa tähän veneeseen korkeintaan kahdeksan vaikeammin haavoittunutta. Minä koetan päästä käymään kapteeni Vuorelan luona, ja sitten lähdemme nopeasti Vilalahteen!

Odotin hetken, ja syöksyjä tehden juoksin kapteeni Vuorelan komentopaikkaan.

— Herra kapteeni, alikersantti Ottonen ilmoitetaan.

— Millainen on tilanne mairinnoisupaikalla. Saitteko yhtään alusta ajettua tänne toiselle puolelle? kysyi kapteeni.

— Yhden aluksen, jonka moottorin konemieheni korjasi, toimme kauppalaiturin sivulle. Siihen mahtuu, kun tiukkaan pannaan, kahdeksan tai yhdeksän haavoittunutta.

Selostin sitten alusten saamaa kohtaloa.

— Vai niin huonosti kävi aluksille, että vain yksi on ajokuntoinen nyt, kun niitä mitä kipeimmin tarvitsemme. Tulen adjutanttini kanssa mukana Vilalahteen. Voitte mennä!

Mainitsin kapteeni Vuorelalle, että vastaan kyllä veneistä komentajalleni, kun asia tulee esille, ja juoksin sitten kypärä kädessä ja konepistooli toisessa rantaan. Olli ja Ville olivat kantaneet seitsemän haavoittunutta alukseen.

Tällä välin oli Pukinniemi vihdoinkin vallattu viholliselta ja Teikarsaari oli 11 tunnissa otettu suomalaisten haltuun.

— Jää sinä, Olli, tänne saareen. Kapteeni Vuorela ja hänen adjutanttinsa tulevat aluksen mukana mantereelle. Heti perille tultuamme otan yhteyden kapteeniluutnantti Jääsaloon. Kyllä hän meille uuden aluksen järjestää.

Samassa saapuivat upseerit.

— Antakaa mennä!

Ville istui ohjauspaikalle. Yhdeksän solmun vauhdilla aloitimme paluumatkan Vilalahdelle.

Sivuutimme Pitkäniemen. Upseerit tähytivät tuhottuja pesäkkeitä. Toinen piiskatykki oli viety taistelulinjoille. Toinen oli paikallaan, putki viinosti ylöspäin.

Kiuskerit sivuutettuamme asetin pikakiväärin ohjaukseen päälle kaiken varalta. Tarkastelin kiikarilla viimeöistä mairinnoisupaikkaamme. Jokunen alus vielä savusi.

Yht'äkkiä vingahti päällämme ja pian toisenkin kerran. Tuppuran Kuningassaaren majakan vieressä välähteli. Vihollinen paukutteli meitä. Vinuminen yllämme jatkui.

Olimme Pitkäniemen kärjen tasalla, kun oma piiskatykki rupesi vaimentamaan Kuningassaaren patteria. Viisi laukausta se ehti ampua, kun vihollisen ase vaiheni. Ilmeisesti täysosuman saaneena.

Päästiin Vilalahteen. Upseerit hyppäsivät maihin.

— Käy sinä, Ville, venevajassa, jossa on jsp ja ilmoita haavoittuneista. Minä etsin komentajamme käsille ja tulen sitten takaisin. Olisipa saatu pelastettua kenttäpuhelin AV 116:sta, niin voitaisiin emälaivan kautta tiedustella, missä päällikkömme on.

Hyppäsin laiturille, Ville perässäni. Juosten kiersin polkua vasemmalle kalasaunaan, jossa sijaitsi yksikkömme puhelin ja keskus. Paikalle tultuani näin luutnantti Rissasen menevän sisälle. Kohensin itseäni ja koputin oveen ja vastauksen saatuani astuin korkean kynnyksen yli.

— Herra kapteeniluutnantti. AV 116:n päällikkö ilmoittautuu.

— Painetaan puuta! Mitä kuuluu?

Kerroin yön tapahtumat täsmälleen, ja jokainen läsnä ollut kuunteli tarkkana selostustani.

— Vai niin on asiat Teikarissa, että veneiden menetyks oli tuntuva. Ota sinä, Saxberg, yhteys emälaiva Vestaan, katsotaan mitä voimme Ottosen asian hyväksi tehdä. Hyvä, että saitte edes yhden moottorin kunnostettua. Ei tässä liikoa aluksia meilläkään ole. Korkeintaan neljä alusta voimme nyt kapteeni Vuorelalle irroittaa.

Samassa puhelin pirahi. Päällikkömme vastasi.

Olimme hiljaa kuin hiiret päällikkömme puheissa. Keskustelun loputtua hän sanoi meille:

— Sieltä lähtee kaksi uutta pikavenettä ja neljä "rautavilleä". Niiden pitäisi olla täällä laiturissa puolen tunnin kuluessa. Kääriä ajaa niistä toisen, pikavene AV 130:n tänne. Sinä, Ottonen, saat sen päällikkyyden. Vanha-Ville tulee konemestariksi ja Häyrinen asemieheksi. Tehän osaatte kyllä hoitaa aluksen. Kunhan Teikari on lopullisesti puhdistettu, saatte loman. Tulette huomaamaan, että AV 130 on mainio alus. Siinä on kaksi konetykkiä, 100 hevosvoiman Messerschmidt-moottori ja paljon muuta hyvää.

Kiitettyäni päällikköämme uudesta veneestä lähdin luutnantti Saxbergin kanssa laiturille. Matkalla hän kertoi kapteeniluutnantti Jääsalon tiedustelleen toisilta upseereilta, olisiko heillä mitään sitä vastaan, että "Ottosen sakille" annetaan uusi pikavene ja samalla huomauttaneen: "Kun Teikari on puhdistettu, saavat pojat muutakin kuin tuon uutuuttaan upean pika-aluksen."

Tulimme laiturille, jonka reunalla Vanha-Ville istui. Oli niin Villen tapaista, että hän oli jo ehtinyt pestä moottoriveneemme verestä puhtaaksi. Hän kertoi erään haavoittuneista kuolleen, kun jsp:ssä oli avattu ensiapusiteet. Ville kauhoi hänelle pakissa tuomaani keittoa, kun hänelle kerroin, että pian saamme uuden "snaipperin".

(Jatkuu)

V. Arrela

SISSIEN SOTAA

esikuntamiehen näkökulmasta

II

TÄHÄN saakka olimme esikunnastamme ikään kuin kauko-ohjanneet tietämässä Pieningän erämaan kiveliössä tarpovia, suomalaiseseen 12. prikaatiin kuuluvia yksiköitämme. Määrättyyn pisteeseen saakka tällainenkin oli mahdollista, kun vihollisen sissijoukkojen tavoittaminenkin oli siellä kuin jonkinlaista hakuammuntaa. Nyt kun maali alkoi kuitenkin olla haarukassa, tykistömiehen sanontoja lainatakseni, oli joukkojemme komentoportaankin siirryttävä paikanpäälle, jossa tilanteen seuraaminen ja ratkaisujen teko tulisi olemaan nopeampaa.

Ensimmäinen suurempi taistelu sissejä vastaan oli käyty Tähäjoella 30.7., jolloin vihollisen tappiot olivat niin suuret, että 1. sissiprikaati sai radiollaan käskyn kääntyä paluuretkelle. Prikaati lähti silloin pohjoista kohti entisiä jälkiään pitkin.

Taistelunsa päähän ehtineen korpisotilaan matka kotipitäjän kirkkomaahan on alkanut

Suomalaiset kykenivät töin tuskin seuraamaan väistyviä sissejä, jotka eivät edes huoltaneet pahemmin haavoittuneita. Ne surmattiin tai upotettiin soihin tai järviin.

Prokkoilan kylä, jossa komentoportaamme oli majoittuneena, joutui useiden ilmahyökkäysten kohteeksi, ja kun viimeiset osamme siirtyivät sieltä pois, kaunis kylä oli käytännöllisesti katsoen tuhoutunut pommitusten aiheuttamissa tulipaloissa kokonaan. Tumban kylä, jonka venäläisten sissiprikaati oli — epäviisaasti kyllä — menomatkaltaan syyttänyt tuleen ja joka suurimmalta osaltaan oli näin tuhoutunut, oli suomalaisten metsätyömiesten jonkinlainen ”punti” eli työkeskus. Muutamat kämpät, jotka olivat säästyneet, olivat nyt majoituksemme käytössä. Tumbasta siirryttiin järven yli venekuljetuksin sen länsirannalle, josta jälle lähdettiin jäljestämään vihollista.

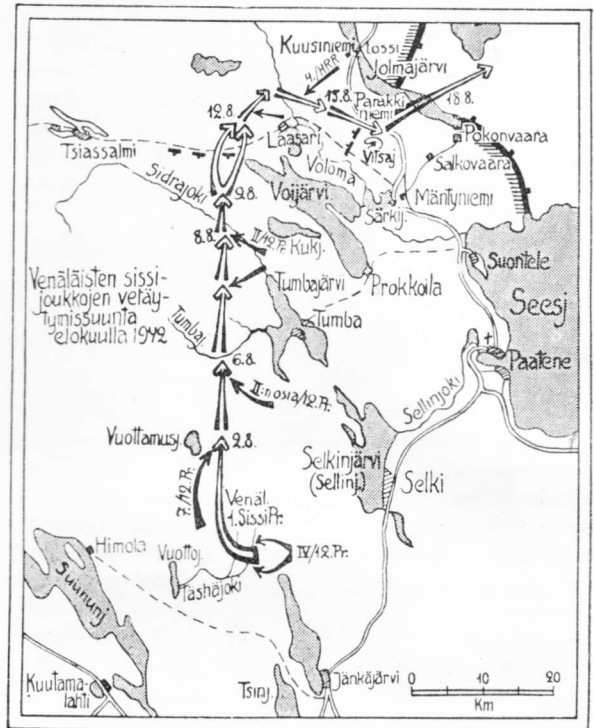
Elokuun 6. pnä aamutuimaan törmättiin viholliseen Tumbajoen lähetyillä ja niin siellä riehui kohta ankara taistelu. Kolmen tunnin kuluttua oli taistelumaasto hallussamme ja kaatuneita vihollisia laskettiin 40, joukossa useita naisiaakin. Saatiin myös vankeja, joista erikoisesti jäi mieleeni Mironow Ivananpoika Puutoisista, kuten hän nimensä muistikirjaani merkitsi. Tämä mies kulki kirjoissamme radistin nimellä, koska hänen oikea kätensä räsitusten seurauksena tärisi määrätysissä tahdissa kuin morsettavalla radistilla.

Välittömästi ryhdyttiin jälleen takaa-ajoon, mutta taitava miinoitus ja etevästi suoritettu vetäytyminen antoivat pakenijalle etumatkaa niin paljon, ettemme pysyneet sen kannoilla. Vihdoin Sidrajoen seudulla saatiin käyntiin takaa-ajotaitelu, johon ottivat osaa kaikki II/12.Pr:n komppaniat. Vihollinen kärsi tuntuja tappioita.

Pakenija oli mennyt, ja me jäljestimme sitä kuin jäniskoira, joka on kadottanut jäljet. Nuuskimme ympäriinsä saadaksemme uuden vainun. Muistan Kukjärven maaston, jonne saavuimme joskus 10.8. yön pimeydessä. Olimme märkiä ja nälkäisiäkin, vaikka sissimuona, jota lentokoneet meille jakoivat, oli tehokasta. Meitä oli ankarasti kielletty syyttämästä nuotioita ja ihmeellistä kyllä me jonkinlaisen kunnioituksen ja itsesäilytysvaiston ohjaamana tottelimmekin tätä kieltoa, joskin purnasimme.

Haeskelin itselleni pimeässä sopivaa nukkupaikkaa. Haparoin käsilläni maaperää. Mielestäni löysinkin sopivan kohdan ja kyyristyin siihen kuin märkä koira. Koetin sijoittua mahdollisimman pienen tilaan, jotta ruumiissani oleva lämpö ei haihtuisi heti horkkamaiseen paleluun. Nukahdinkin, sillä uni maistui siihen aikaan aina, kun siihen vain oli tilaisuus. Päivä alkoi valjeta ja joskus kello 4 aikoihin nousin ylös, koska tunsin paitani alta liikkettä. Tämä merkitsi sitä, että majapaikkaani oli ehkä joku muukin käyttänyt lepotarkoitukseen. Lähempi tarkastelu osoitti, että olin onnistunut viettämään yöni suuressa muurahaispesässä. Pesä tosin oli kuiva, mutta sain entisten paidanalusukien lisäksi uusia, jotka antoivat sellaisia vitamiinipistoksia, että varmaankin niiden ansiosta selvisin ilman reumatismia tältä viluiselta retkeltä.

Aamulla sitten kylmästä kankeina ja minä muu-

Piirros venäläisen sissiprikaatin vetäytymisestä suomalaisten takaa-ajamana Pieningän saloilta elokuulla 1942

rahaisten miehittämänä jatkoimme marssia. Kun mielialani kohottamiseksi yritin hyrällä senaikaista marssi-iskelmää ”On uljast olla sootilas jne”, olin saada komppanian päälliköltä ”iskelmän”, sillä jostakin syystä hän ei silloin ollut lainkaan sotilaal-lisessa viressä.

Saavuimme vihdoin Tsiassalmen—Voijärven väliselle kärrytielle, jonka tasalle oli suunniteltu vastarinta-asetat, mutta saimme kuulla, että sissiprikaatin jätteet olivat senkin jo pienin iskuryhmin ylittäneet eri aikoina ja eri paikoista. Koska vihollis-sisseillä oli ilmeisenä pyrkimyksenä päästä omiensa puolelle samasta paikasta, mistä olivat tulleetkin eli siis Jolmajärven seuduilta, niin meidät viskattiin jälle odotusasemiin heitä vastaanotta-maan Laasarin ja Jolmajärven väliselle kannakselle.

Suoritimme Voijärven ylityksen moottoriveneiden hinaamissa soutuveneissä ja kun tämä suuri järvi sekä ympäröivä maasto olivat kaikille outoja, niin suoritimme suunnistautumisen kartan ja kompassin avulla yön pimeydessä, kuten paremmatkin merimiehet. Rantaan päästiin ja sehän olikin pääasia.

Päämaalina oli nyt Vitsajärven pieni erämaakylä, joka sijaitsi keskelle järveä pistävällä, kauniilla niemellä. Täällä oli majoittuneena jokin rajavartioporukka, jonka miehistö tuntui olevan hyvin mukavuuttarakastavaa väkeä päätellen siitä, että polttopuunsa he sahasivat saman rakennuksen seinähirsistä, vaikka itse asuivat talon toista päätä.

Löysimme talosta saunankin, suurehkon sisäänlämpiävän huoneen valtavine kiukaineen ja katonrajassa olevine lauteineen. Löylyt olivat mainiot, ja tänne sain karistettua lopultakin muurahaiseni.

Vahvistukseksi saimme nyt Rukajärven suunnalta rajavartioukkueen ja ryhmitys oli valmis.

Ja he tulivat taas. Elokuun 15. pnä murtautui vihollisen jäljellä oleva joukko raivokkaasti linjojemme läpi. Isku kohdistui mainitun rajavartiojoukkueen kohdalle ja sen miehistö joutui miltei täydelleen yllätetyksi teltoissaan. Vihollisen sisukuutta osoitti sekin, että se meni osin läpi teltojenkin ja mennessään sieppasi reppuja mukaansa.

Meillä ei täällä ollut enää mitään tehtävissä, vaan odotimme kuljetusta. Meidät vietiin sitten ps-vaunun tukemana otaksumamme mukaan viimeiseen tavoitteeseemme Salkovaaran kylään Jolmajärven läheisyyteen. Siellä odotettiin viimeisten taistelujen tulevan käytäviksi.

Iltayöstä 17.8. siirryimme valmiusasemiin Jolmajärven keskipaikoille sen etelärannalle ja odotimme tiedustelun tuloksia. Kapeimmassa kohdassa oli ns. Parakkiniemi, joka sek in aikoinaan oli ollut jonkinlainen metsätyömaan tukipiste. Yöllä alkoi sieltä kuulua lujaa hakkuuta, ja samanaikaisesti alkoi omien varmistuslinjojemme edessä kiivas ammunta.

Aamun valjetessa suorittivat vihollisen lentokoneet voimakkaan hyökkäyksen Parakkiniemessä olevaa vartiojoukkuetta vastaan tulittaen ja pommittaen sitä niin, että joukkueen oli siirryttävä läheisiin saariin. Os.Pyökkimies oli silloin viiden

Lossi ei ollut suuren suuri, mutta toisinaan se onnistui keikahtamatta kantamaan tällaisenkin lastin

Huoltokolonna vetisellä tiellään

komppanian vahvuinen. Se lähti etenemään kohti Parakkiniemeä noin kello 6 aikaan aamulla. Silloin alkoi tilanne olla jo selvä.

Hakkuu Parakkiniemessä oli ollut merkinä siitä, että siellä tuskaisella kiireellä valmisteltiin vesistön ylitystä. Myöhemmin näitä ovista ja muista tarvikkeista valmistettuja lauttoja tavattiin järven itärannalla 24 kpl. Lauttojen viereltä löydettiin 23 kaatuneen vihollisen ruumiit, sillä lautat olivat koko ylityksen ajan olleet saariin vetäyty-

neiden meikäläisten tulituksen alaisina. Meikäläiset ilmavoimat osallistuivat myös vihollisen ylimenon häirintään, mutta joutuivat tekemisiin sen lentokoneiden kanssa.

Eräs huvittavakin piirre sattui tässä viimeisessä kahinassa. Kapteeni Remeksen komppania sai vangin, joka kuulustelussa sanoi olevansa vepsäläisten heimoa. Pataljoonassamme oli 4.K:n päällikkönä taas luutnantti Vepsäläinen, jolle Remes huvikseen lähetti vankinsa ja liitti mukaan tervehdysten, että

"parempi näin sota-aikanakin, jos sukulaiset ovat yhdessä!"

Voimia kysynyt korpivaellus oli päättynyt. Saa-toimme vain arvata pakoon päässeiden, nääntyneiden, mutta arvaamatonta sitkeyttä osoittaneiden vihollisten tunteet. Heidän matkansa tarkoituksena oli ollut tunkeutua Suomen alueelle saakka, tuhota siellä Suojärven suuri huoltokeskus, vapauttaa vankeja vankileireistä ja tuottaa tuhoa yhteyslinjoillemme. Matkalle oli lähtenyt sotavankitietojen mukaan ehkä 900 miestä ja naista, mutta heitä pelastui Jolmajärven yli kenties vain 70 henkeä. Kun tietää, että heillä piti lähtiessään olla muonaa ja a-tarvikkeita ainakin kuukautta varten ja kun erämaakaira, jossa he joutuivat liikkumaan, oli tietöntä ja pohjois-eteläsuunnassa n. 120 km pituinen ja leveyttäkin oli noin 6 peninkulmaa, niin voidaan arvata, etteivät heidän rasituksensa olleet ainakaan helpommat kuin meikäläistenkään.

Viimeiset tiedot kertoivat, että tämän 1. Puutoisten sissiprikaatin tuhon jälkeen perustettiin uusi prikaati samaa tarkoitusta varten ja se sai nimekseen "Kostajat". Tämän prikaatin esiintymisestä ei kuitenkaan kuultu mitään tarkempaa.

Salkovaarasta pataljoonamme siirrettiin Särkijärven maastoon lepäämään ja siistiytymään ennen varsinaiselle majoitusalueellemme siirtoa varten.

Se joukko, joka kerääntyi Särkijärvelle, oli varmaankin kaikille komppanianväpeleille kuin painajaisuni. Joukosta ei löytynyt yhtään ainoata ehyttä vaatepartta. Kyynärpäät tunkeutuivat esille puseroista, paljaat polvet vilkkuivat housuista ja varpaat tunkeutuivat esille kenkien risoista. Olipa Suomen armeijan eräs pataljoona todella paraatikunnan irvikuvana pitkän marssin jälkeen! Alkujoukko, joka oli lähtenyt vihollista tavoittamaan, oli kasvamistaan kasvanut, ja joukko oli lopuksi ainakin kahden pataljoonan vahvuinen.

Edellä on mainittu vihollisen todennäköiset tappiot, mutteivät meikäläisetkään tappioitta selvinneet. 37 soturin hurme imeytyi Pieningän salon sammaleeseen, ja kotikylien sankarikalmistoihin ilmestyi yhtä monta ristiä, joissa oli tuo outo Pieningän nimi.

Retki oli päättynyt. Kuukausi oli vierähtänyt siitä, kun kuuntelimme Karsikkoselässä ensimmäistä käskynjakoa. Pitkä ja rasittava marssi oli suoritettu.

Pieninkä palasi nyt entiseen rauhaansa. Jossakin ruostui kivääri, jonkin turpeen alla vaani vielä astumaton miina, ja jossakin tuuhean kuusen alla vaalenevat vihollissotilaan luut. Sotaväen polkemat jotokset ovat umpeutuneet ja pihka paikkaa siellä paraillaan puunkylkien haavoja.

Tämänkin taistelun voitti suuri luonto. Sivistys oli sitä rautanyrkillään vain kolhaissut, mutta luonto paransi ja voitti!

MATTI MIKKOLA

"Kohtalon saatto" on järkyttävä kuvaus kahden suomalaisen sotilaan kulkemasta Golgatan tiestä sen jälkeen kun he joutuivat vangiksi Kiestingin erämaassa 27. p:nä huhtikuuta 1942. Tapahtuman aikaisemmat vaiheet on kerrottu numeroissa 11-12/58, 1/-59 ja 2/-59.

KOHTALON

NE TULIVAT tuulen tietä äänettöminä kuin haukat ikään: siivet levällään ja saalista vaanien. Ei kukaan aavistanut niiden läheisyyttä korkeiden vaarojen väliin johdetulla huoltotiellä. Ne olivat itsekin hämmästyneitä salakavalan rotkon täyteläisyydestä, koska niiden siivet värähtivät rotkon kohdalla yli pyyhältäessään. Vaarojen taakse ne hävisivät. Sinne, mistä olivat tulleetkin. Mutta hetken kuluttua ne saapuivat takaisin parittaisina yksikköinä.

Ensimmäinen pari lensi rotkon yläpuolelle tien suunnassa. Niillä näytti olevan kiire kohteen ylittämiseen, jotta seuraavillekin pareille jäisi ilmatilaa suojattomien maanmatosten seuraamiseen. Kuitenkin ne yht'äkkiä ikään kuin kaatuivat vasemman siipensä varaan täsmälleen saman aikaisesti ja viitoittivat tiensä rotkon pohjalle. Näytti siltä, ettei mikään voisi estää niiden paiskautumista sohjoiseen tiehen. Ehkä metallin kuiva kirkkuna kertoisi viimenterveysiään murhenäytelmästä, jonka tapahtumapaikka on kaukana omien puolelta. Mutta pohjapanssarin hipoessa puiden latvoja ne tempautuivat kuono ojossa ja ulvoen päin taivasta. Samalla ne pudottivat pomminsä: kaksi saman aikaisesti, kolmas ja vihdoin tipahti neljäskin. Valtavat teräsuikaleet heilahtivat kerran ja sitten ne painuivat kärki edellä viistosti kohti tietä. Tuskin ensimmäiset pommit olivat vielä ehtineet räjähtää, kun seuraavatkin kaksi konetta kaatuivat vasemman siipensä varaan aloittaakseen saman näytelmän. Parittain, toinen toisensa perään ne kallistuivat, syöksyivät ulvoen ja tappoivat. Taukoamatta. Kuoleville rauhallista korahdusta suomatta.

Räihä ja Paavola seisoivat tien poskessa kolonnan kirjavuutta seuraten. He eivät voineet istua ja samalla lepuuttaa jalkojaan, koska maan peitti vetinen sohjo. Sen sijaan, että he olisivat voineet kompuroida tiellä, tuntumatonta päämääräänsä kohti, heidän oli vain seisottava, koska tie oli niin kapea, että sairasautot ja niiden välissä jyrisevät panssarit täyttivät sen ojaan. Sen tähden vankien oli pakko rämpiä toistuvasti ojan yli aamuhämärästä alkaen välttyäkseen joutumasta yliajatuksi.

SAATTO IV

— Sotasaaalista. Annetaan tietä vain. Pikemmin joutuvat meikäläisten käsiin, murahteli Paavola.

— Sairasautoja kilometrikaupalla. Rumehia tehdään Kiestingissä.

— Tava! tava! tava! J! peuna mat!

Vangit olivat tottuneet vartijoiden hokemaan niin, että he itsekin käyttivät sanaa. Tosin he halusivat vain kiusailla vartijoitaan.

— Tava! Kalle j! peuna, ryömi penkalle! Sotahullut tulevat. Heillä on kiire Kiestinkiin. Ruokakin tuotiin, mutta syödä ei annettu. On kiire.

— Hyvä vain. Pääsimme kuulustelusta kertaheittolla, puolusteli Riihä äkkilähtöä tappokukkulalta.

— Sitä et tiedä vielä, montako kertaa turpas on vrellä, sihahti Paavola turvonneen ylähuulensa alta.

— Jospa meitä viedäänkin sotasairaalaan.

— Vielä sai . . . Stukat! Kärä sohjoon, Kalle!

Vangit eivät heittäytyneet maahan. He vain lysähtivät ja tunsivat miten vesi alkoi imeytyä läpi kankaan ihoa vasten.

— Yli menivät.

Noustuaan jaloilleen he sadattelivat itseään moukamaisuudesta ja hakkasivat vaatteistaan sohjoa, sen kun taisivat.

Stukien ilmestymisen tien yläpuolelle huomasi sairasaution kuljettajakin. Hän käänsi hätäpäissään rattia oikealle niin, että auton etupyörät suistuivat ojaan. Auton perään kiinni liimautunut panssari selvisi sen poikittain tielle. Näin syntyi ruuhka ja kolonnan jälkipää pysähtyi. Mutta panssari pyörähti tiellä ympäri ja suuntasi kulkunsa sivuun lähteäkseen kiertämään ojaan suistunutta autoa. Mikään ei voinut estää sen etenemistä. Se oli kuin valtava sirpale, jota sodan magneetti veti puoleensa.

— Tankki . . . päälle!

Vartiomiehet heittäytyivät syrjään. Mutta vangit kaatuivat yrittäessään joutua panssarin tieltä. Pakoon ryömiminen oli liian myöhäistä. Riihä vilkaisi taakseen ja hänen silmänsä laajenivat kauhusta. Panssarin jättiläismäiset telat kolisivat hänen jalkopässään. Hän painoi alastomat kasvosensa sohjoon ja kietoi käsi-vartensa päänsä ympärille suojellakseen sen murskau-

tumista. Tahdoton huuto kuroi hänen kurkkuaan: aaaa . . . Oli Riihän onni, ettei hän kyennyt kauhuissaan liikkumaan. Jos hän olisi poikennut puolikin metriä paikaltaan, olisi hän jäänyt telaketjun ruhjotavaksi. Kauhusta lamaan tunteena hän makasi paikallaan panssarin mentyä. Hän kuuli vielä telaketjujen kolinan korvissaan. Kuin tunnustellakseen jalkojensa olemassaoloa, hän liikkutteli varpaitaan.

— Nouse ylös!

— Joko, joko se . . . menihän se jo? sammalsi Riihä selvästi peloissaan. Tajuttuaan lopullisesti selvinneensä silmin nähtävästä kuolemasta, hän muisti huntuaneensa. Kompuroidessaan jaloilleen Riihää ikään kuin hävetti. Hän ei ollut se karski mies, jollaisena hän olisi mieluiten itsensä nähnyt. Parantaakseen miehuutensa saamaa kolahdusta hän korotti äänensä.

— Saatana kohjo!

— Stukat! Ojaan Riihä! Nyt ne hyökkää . . . ryömi!

Riihä lysähti jälleen maahan. Hän iski avonaiset kouransa jäiseen marttoon. Näytti siltä, että hän halusi avata kuonollaan vaon routaan, jota myöten voisi ryömiä. Rampa. Hän veti itseään eteenpäin voimiansa takaa. Haava aukesi jälleen ja tantereeseen jäivät veritipheet. Hän riuhoi. Hän veti jalkansa koukkuun ja ponkasi kivusta ulvahtaen. Perkeleellinen ulvonta tunkeutui hänen sekavaan tajuntaansa lisäten hätää ja kuoleman pelkoa.

— Älkää, älkää . . . Punainen Risti . . . Risti, Risti.

— Nopeasti . . . tänne ojaan.

Ensimmäinen pommiryöppy repi jo tietä vankien kohdalla.

Riihä pääsi samaiseen ojaan, missä Paavolakin makasi. Pelko ja viha olivat antaneet hänelle voimia lyhyttä, tuskin kymmenen askeleen matkaa varten.

Hänen hermonsä olivat tyystin riekaleina. Sitä todistaa hänen pakkomielleinen ajatuksensa paeta metsiin ja sieltä omien puolelle. Hän ei enää kyennyt arvioimaan vaaran suuruutta eikä omia olemattomia mahdollisuuksiaan. Ajatus oli niin voimakkaana hänessä, ja hän oli jo tovin täysin sen lumoissa. Millä hetkellä hyvänsä hän olisi saattanut nousta ojan pohjalta sirpaleiden sekaan, mutta Paavolan kehoitus viivästytti kriittisellä hetkellä hänen tuumansa.

— Matalammaksi Riihä . . . jumalauta painu pohjalle!

Paavola kiroili ja huitoi kädellään todistaakseen Riihälle tilanteen vakavuuden. Tosin hänen äänensä sortui pommien repivään räiskeeseen, mutta Riihä ymmärsi kuitenkin hänen tarkoituksensa. He painautuivat pitkin ojaan. He olisivat halunneet lähimpien pommien räjähdellessä painautua maahan vaikka tuuman lisää. Käsivartensa ojentaen pitkin ojan pohjaa, he painoivat korvansa niitä vasten, päästäkseen kuolemasta koneiden ulvontaa. Pommit repivät tietä aivan heidän lähellään, joten vangit vavahtivat jokikinen kerta, kun jäinen maa iski heitä ikenille.

Paavola nosti hivenen päätään. Hänen korvansa olivat erottaneet inhimillisen huudon jossain lähellään. Hänen päänsä pohjissa retkotti mies puolittain tiellä. Paavola ryömi hivenen eteenpäin ja kiskoi miehen saappaasta ojaan. Ranteessa oli ammottava haava ja siitä suihkusi verta. Huomattuaan sen Paavola ryömi puolittain miehen päälle, näin vaarantaen oman turvallisuutensa. Mutta sitä hän ei ajatellut. Oli vain haa-voittunut sotilas, jota hänen kaiken järjen nimessä oli

autettava. Hän hapuili miehen retkottavaa kättä saaden siitä otteen. Täten hänellä oli mahdollisuus puristaa rannetta haavan yläpuolelta voimiensa takaa. Ja todellakin. Talonpoikaiskoura kiristyi pihtien tavoin ranteen ympärille hilliten verisuihkua.

— Rähä! Ryömi tänne!

Rähä oli huomannut Paavolan liikkumisen, mutta hän ei tiennyt, mitä oli tekeillä. Hän ei kuullut selvästi Paavolan kehoitustakaan, mutta hän ymmärsi viittoilun. Hän pyyhki kämmenselkämäänsä huulelle valahtaneen räkäpöimun ja alkoi edetä vaivalloisesti parin metrin matkaa, mikä erotti heidät toisistaan. Päästyään Paavolan viereen hän kuuli Paavolan sanovan.

— Tule apuun!

— Mitä . . . tulen . . . vielä tämä . . .

— Irroita vyö!

— Ei ole . . . pois . . .

— Ota tältä vanjalta vyö!

Rähä kurkotti kätensä kohti solkea ja kiskaisi sen auki. Hänen kätensä tärisivät ja hän viivytteli.

— Nopeasti!

— Solki jäi kiinni . . .

— Vedä!

Rähä tempaisi niin, että vyön kannatin repeytyi sinellistä. Hän ojensi vyön Paavolalle tehtyään sitä ennen vyöstä silmukan. Paavola sujutti silmukan miehen ranteeseen ja irroitti kätensä. Samassa verisuihku ryöpsähti hänen kasvoilleen. Välittämättä siitä Paavola kiristi silmukkaa sitä mukaa kuin veren vuoto hiljeni. Saatuaan remmin kierretyksi käsivarren ympärille siten, ettei se löystynyt, hän aukaisi miehen sinellistä napit ja kaivoi paidan helman hänen housuistaan. Siitä Paavola repi suikaleen, jonka kietoi haavan päälle. Side ei sanottavasti vereentynyt.

Ensiaputoimituksen aikana mies alkoi tajuta haavoittumisensa. Tosin hän näytti olevan vielä kauhuissaan, kuitenkin ja kenties oman verensä näkemisestä. Hän seurasi kiinteästi Paavolan ripeitä ja määrätietoisia otteita. Silloin kun Paavola joutui irroittamaan kätensä ja veri suihkusi hänen silmilleen, käänsi sotilas katseensa toisaalle ja valitti ääneen. Hän mainitsi useaan otteeseen nimen Igor.

Tuskin Paavola oli ehtinyt sitoa sotilaan haavan, kun viimeisen koneparin vihlova ulina välitti hänen tajuntaansa uuden hyökkäyksen alkaneen. Hän viittasi Rähälle kädellään kehoittaakseen tätä siirtymään kauemmaksi, jotta hänkin voisi painautua jälleen tiiviisti ojan pohjalle. Pommit putosivat kuitenkin kauemmaksi tielle, eikä heillä enää ollut sanottavaa vaaraa.

*

Piskuinen ryhmä sotilaita nahisi ojaan suistuneen auton tuntumassa tarkoituksenaan sen saaminen tielle. He olivat niin tuhtuneet tehtäväänsä, etteivät huomanneet ensimmäisen koneparin lähestymistä, ennenkuin ne syöksyivät ulvoen. Osa sotilaista puikahti ilmeisen vaaran uhatessa ojaan, mutta kolme heistä ryömi hätäpäissään auton alle.

Ensimmäiset pommit putosivat keskelle tietä ja ilman paine pauskasi silpoutuneen auton ojan yli kannokkoon. Samalla se riisui auton alla olleet miehet apposen alastomiksi. Paljaat selät paistoivat päin tai-

vasta. He olivat tiedottomia. Panssari, jonka piti vetää auto tielle, ikään kuin hätkähti räjähdysken voimasta ja ryömi mistään välittämättä vielä savuavan pommikuopan yli. Se eteni määrätietoisesti ristikolle riisuttujen miesten päälle. Panssarin kuljettaja ei voinut nähdä tiellä olevia ihmisiä, koska paikalla oli räjähdysaineen savua ja rautakokkareita ilma sakeana. Sotilaiden vatsapuolella olevat vaateriekaleet tarttuivat panssarin telaketjuihin ja vetivät silpoutuneet ruumiit teräksisiin hampaisiin. Kun vaunu kolahti ojan penkkaan sitä ylittäessään tippuivat lihanpalaset maahan. Tielle jäi jalka ja kaksi kättä kertomaan näytelmästä, kunnes nekin peittyivät ilmasta putoilevien maakokkareiden alle.

Kun viisitoista minuuttia irrallaan ollut maanpäällinen helvetti oli sidottu taivaalle, ilmestyivät kiihtyneet vartiomiehet vankien luokse. Missä he olivat olleet, sitä vangit eivät tienneet. Mutta heidän vaatteensa olivat märät ja hartioilla oli multaa.

— Tavai, tavai, tavai! — Hokiessaan he viittoilivat taivaalle.

Rähä ja Paavola koukistivat kangistuneet jäsenensä ojan pohjalla ponnistukseen. Päästyään polvilleen he tarrautuivat saviseen pientareeseen ja vetivät itsensä kuiville.

Ojan pohjalta nousi haavoittunut ja sidottu sotilaskin. Hän istahti pientareelle, pitäen kättään ylhäällä. Kun vangit lähtivät, sotilas jäi odottamaan mahdollisesti paikalle saapuvia raivausryhmiä.

— Tavai, tavai, tavai!

Yhtään elollista sielua ei näkynyt tienoolla. Jos kuka olikin säilyttänyt henkensä, hänet oli kauhu lamauttanut kuoppaansa.

Kauempana tien laidassa paloi polttoaineella lastattu kymmenpyöräinen kuorma-auto. Sen välittömässä läheisyydessä oli panssari. Sen toinen telaketju oli taittunut ja kiertynyt yhdeksi rykelmäksi terästä. Luuku katolla oli auki, ja sen reunalla retkotti nahkapäähineinen sotilas. Hän ei liikkunut. Tyhjät sairasautot olivat viskautuneet tien vieressä olevia puita vasten ja kaatuneet. Useissa autoissa oli vielä kuljettaja paikallaan. Useimmiten kaatuneen auton alla. Kyljellään olevien autojen selässä riippui saveutunut Punainen Risti, joka julisti maailmalle ihmiskunnan kärsimyksistä sodan kouraisuuksia.

— Tavai, tavai, tavai!

Edettyään tiellä jonkin matkaa vangit kohtasivat vastaan tulevan raivausryhmän. Heidän mukanaan oleva upseeri pysäytti vastaan tulijat ja ryhtyi kyselyihin, joista vangit uumoilivat aina jonkun sanan.

— Vankeja?

— Niin ovat, toveri majuri.

— Ammutaan heti, suomalaisia vai saksalaisia?

— Suomalaisia.

— Somonnoo, tehden samalla ampumista ilmentävän eleen.

— Toveri majuri. — — — Kemiin, ja ojensi samalla majurille joitakin papereita.

Upseeri tempasi paperit kersantin kädestä silmäillen niitä. Divisioonan leimalla varustettu kuljetusmääräys näytti olleen kunnossa. Raivoissaan hän pieksi pajupeppiä nahkatakkinsa liepeisiin. Vankien ympärille kertyneet sotilaat yrityivät lähestyä heitä, mutta kersantin konepistooli piti innokkaimmat lähentelijät kauempana.

Eräs sotilas kaivoi tupakan taskustaan. Hän työnty Paavolan eteen tarjoten sitä.

— . . . Hitler . . . !

Kersantti löi miestä käteen, tupakka tipahti tielle ja mies poistui kauemmaksi.

Lähtiessään raivausryhmän sotilaista useat yrittivät sylkeä vankien kasvoille.

— Tavai, tavai, tavai!

— Tuo saatanan idiootti ei oikaissut koipiaan, ärhenteli Paavola kersantille.

— Jos se olisi sen tehnyt, olisimme äsken kuolleet, vastasi Räihä.

— Saman tekevää, mille kilometrille kuolomme. Tälle tielle jääme joka tapauksessa.

— Tavai, tavai!

Tunnin toisensa perään vangit laahustivat liejuista tietä. Välittämättä kuralätäköistä, ajoneuvojen liejuun painamista raiteista tai vartiomiesten hoputtamisesta, he vaelsivat ihmeellisen voimavaransa rippeellä horoksenomaisessa valveessa. Saattoi jäädä jälkeen kilometrejä täydellisen äänettömyyden vallitessa, ottamatta lukuun vartioiden "tavaita". Kaatuessaan he vain huokasivat raskaasti, nousivat laahustaakseen kappaleen matkaa uuteen kaatumiseen asti. Heidän vaatteensa olivat repeilleet, ja ne olivat kauttaaltaan savessa. Paavolan kasvot olivat veren peittämät. Päivän kuluessa veri oli kuivunut ja halkeillut ja sekoittunut ihokarvoihin ja partaan.

Erästä mäkeä ylösnoustessaan matkalaiset huomasivat alempana notkossa lähestyvän ajoneuvon. Kersantti jätti vangit alaistensa huomaan ja ponkaisi itse

juoksuun ehtiäkseen mäen laelle siksi, kunnes autokin siihen saapuisi. Vangit eivät ehtineet kompuroida kuin kappaleen matkaa, kun auto jo porhalsi heistä oli.

— Tavai, tavai, tolka pustrei! hopotti vartija vankeille.

Kersantti asettui keskelle tietä ja nosti kätensä pysäyttymisen merkiksi. Autonkuljettajan ja kersantin kesken syntyi keskustelu, josta vangitkin olivat jotain ymmärtävinään.

— Minne?

— Louheen, viitaten samalla kädellään meihin vankeihin päin.

— Vankeja.

Ja niin jatkui heidän keskustelunsa vuoroin huutaen ja huitoen ja päättyi lopulta siihen, että vangit työnnettiin lähemmäksi autoa.

Kun vangit oli nostettu auton lavalle, kersantti painui kuljettajan viereen hyttiin ja vartiomies nousi vankien seuraksi. Kolmisin he painuivat hytin seinää vasten ja vetivät pressun korvilleen.

Auto lähti matkaan.

Autiolla huoltotiellä tapahtunut tosiasia oli jotenakin outoa vangeille. Se oli suorastaan käsittämätöntä. Kaikki oli tapahtunut liian nopeasti, jotta he olisivat osanneet mukautua rauhallisin mielin uuteen olotilaan. Kun he kokoon kouristuneina körmöttivät auton lavalla, heitä vaivasi vielä tunne, ikään kuin kipeentyneet jalat veisivät toinen toistaan lakkaamatta. Rytmillisesti. Turtunut aistimus loihiti edelleen kuralätäkkojä, joiden yli he olivat aamutunneista lähtien loiskineet. He olivat ehtineet jo mukautua siihen: pakon sanele-

***Tiesittekö Te, että
tämä niin sanottu***

LAHDEN SININEN

— koska pullossa on sininen korkki ja
sininen etiketti —

***on kevyttä saksalais-
tyyppistä olutta*)***

(Minä tiedän, olen kapellimestari Zetl!)

*)Ja nimenomaan pilsneriolutta, sillä sana pilsner tulee kaupungista Pilsen, jossa baijerilainen panimomestari aloitti tämän vaalean ja kevyen oluttyypin valmistuksen. Näin syntyi käsite pilsener, joka sitten lyhentyi pilsneriksi.

Ei oo Lahden voittanutta ...

maan välttämättömyyteen olemassaolon taistelussa heitä suurempia voimia vastaan. He olivat saaneet kosketuksen siihen jalkoineen, kourineen, jopa silmämunineen.

Auto heittelehti tiellä. Vankien lihakset jännittyivät tai löystyivät sitä mukaa, miten voimakkaasti lava kolhi heidän kylkiluitaan. He kuulivat vain tasaisen moottorin surinan, ja kun pressu valui heidän korviltaan, he näkivät metsän pakenevan edessään. Muistikuvat palautuivat mieleen kahden viime vuorokauden tapahtumista. Raaimmat mielikuvat viipyivät kauemmin. Rähä ei uskaltanut ummistaa silmiään pimeään pressun alla, koska ilmielävä stuka syöksyi hänen päälleen. Hän hätkähti yhä uudelleen stukan nähtyään, ja hänen silmänsä revähtivät auki. Kaikki oli julmaa ja uskomatonta. Sen tähden hän työnsi pressun päältään ja virkahti ikään kuin itselleen:

— Varmasti vievät sairaalaan.

— Älä ole lapsellinen, vastasi Paavola, luullen Rähän toteamuksen tarkoitteksi hänelle.

— Mutta autohan kulkee... se, se menee sinne päin, puolusti Rähä kantaansa.

— Pakoon, pakoon se menee niin paljon kuin pääsee. Käsitätkö? Se divisioona on lyöty Kiestingissä ja meikälaiset etenevät. Miksi meillä olisi ollut tulenpalava kiire? Tankit olivat menossa apuun keskellä päivää. Ja ettei niitä huomattaisi, ne oli suojattu Punaisen Ristin merkillä. Puhu sinä vain sairaalasta. Kuolevia ja raatoja tiepenkat likanaan ja meitäkö vietaisiin sairaalaan. Ketä sinä oikein luulet täällä olevan?

Rähä oli elättänyt mielikuvaansa sairaalaan pääsemisestä pitkän pituisen päivän. Se oli kannustanut häntä kuljetulla tiellä. Nyt kun kaikki oli jo melkein toteutumassa, todisti Paavola hänen aatoksensa mahdollisuuden. Sovinnolla hän ei kuitenkaan halunnut antautua. Se oli hänen perintönsä.

— Kuule! tokaisi Rähä kiihtyneenä ja jatkoi: — Sota ei ole ainoastaan tappelemista. Se on yhtä paljon niin yksilön kuin kansakuntienkin suojautumista. Se, että selvillä merkeillä varustetut autot pommitetaan tuusan nuuskaksi, se on rikos. Rikos johtaa vihaan ja viha uuteen rikokseen. Mitä sillä on väliä, milloin ja missä se tapahtuu. Sitä paitsi en ihmettele ollenkaan, vaikka se upseeri olisi ampunut meidät rikoksen tapahtumapaikalla...

Auto pysähtyi odottamatta. Vankien vieressä oleva vartiomies ponkasi jaloilleen ollen syyllisen näköinen torkahtamisestaan. Tavallista terävämmin piiskasi vankeja heidän vihaamansa hoenta:

— Tavai, tavai!

— Saatanan arpinaama!

Vangit kompuroivat lavan reunalle pudottautuakseen maahan. He puristivat lavan reunoja rystyset valkoisina ja yrittivät kurkottautua jalkineittensa terillä maahan.

— Tavai! kuului taas hoenta.

Rähä irroitti kätensä ja lysähti mukulakiviselle asema-aukiolle. Hän huoautti hetken kivillä ja yritti sitten nousta jaloilleen, mutta jalat eivät kannattaneet hänen painoaan ja hän kaatui uudelleen.

*Turvaa perheet
vastaa vahingot*

**...vakuutus
tuo turvan
siviilielämän
vaaroja
vastaan**

Myös siviilielämä on taistelua sairauksia ja muita kohtalon kolhaisuja vastaan. Parhaita aseita tässä taistelussa ovat henki- ja sairausvakuutuksemme sekä moninaiset vahinkovakuutuksemme.

VAKUUTUSYHTIÖT AURA - MAALAISET

DUNLOP-

**Polkupyörärenkaisiin
voitte aina luottaa**

Päädustaja: **OY GRÖNBLOM TRADING AB**
HELSINKI - KAIVOKATU 10 - PUHELIN 13240

— Tavai, tavai!

Hampaitaan purren yritti Rähä vääntäytyä seisoleen. Mutta juuri kun hän oli onnistumisillaan, vartiomies tönäisi häntä saappaansa kärjellä takamuksiin.

— Tavai!

Rähä menetti tasapainonsa ja kaatui kivien päälle suulleen. Hänen nenänsä kynti kivitystä moniaan tuuman ja veri valui hänen suuhunsa.

— Älä potki... elukka... ei, ei...

Hän kierähti selälleen ja katsoi kiusaajaansa suoraan silmiin. Heristäen nyrkkiään hän huusi itkun sekaisella äänellä:

— Tapa, tapa koiraaaa... minun täytyy, täytyy kuolla... täälläkö?... jalkani... minähän kävelin... se toimi tielläää...

Muutamia asemalla olevia sotilaita ja huivipäisiä vanhuksia kerääntyi suomalaisten vankien ympärille. Rähän auttamiseksi ei kukaan ojentanut kättään. Vartiomiehet olivat hölmistyneet malttinsa menettäneen vangin jaloksissa, eivätkä he tienneet mitä pitäisi tehdä tai tekemättä jättää. Eräs vanhus itki ja valitti ääneen Rähän pääpohjissa, ja hänet ajettiin pois. Vihdoin työntyi sotilaspuukuinen nainen ihmisjoukosta avopäisenä ja kiihtyneenä.

— Kuka hän on?

— Vanki, vastasi kersantti hätäntyneenä korjaten asentoaan.

— Toveri kersantti — — — olen luutnantti! Onko hän suomalainen vai saksalainen?

— Suomalainen, toveri luutnantti.

— Minne viette hänet?

— Kemiin, toveri luutnantti. Vanki on haavoittunut. En ymmärrä, mitä hän sanoo.

Nainen jatkoi puhettaan, jonka tuloksena oli, että Rähä kannettiin vaunuun. Sitten hän tuli vaunuun sellaisena kuin oli esiintynyt asema-aukiollakin: avopäin ja tuskin polviin ulottuva ruskea hame pullean vatsansa peittona. Hänen muhkeat rintansa olivat lististyneet asetakin alle, ja ne pullistuivat rintataskujen kohdalla selvästi erottuviksi muhkuroiksi. Kun hän ponnistautui pehmeältä ratavallilta vaunuun, hänen oli nostettava hameensa helmat vyötärölleen. Muhkuraiset reisilihakset paljastuivat silloin vaunussa olijoiden ihailtaviksi.

Viistosti paistavan ilta-auringon säteet tulivat metsän reunasta suon ja rautatiekiskojen yli vaunun oviaukosta sisään. Miljoonat tomuhiukkaset tanssivat häi-

käisevässä kilossa ja antoivat utumaisen, kullahtavan punerruksen tytön reisille. Pieni, pölyttynyt, mutta topakka saapas polki vaunun lattiaa kiihoittaen tomuhiukkaset yhä villimpään tanssiin. Omiin mietteisiin sä vaipuneina vaunun nurkkapieliin joutuneet vangit eivät olleet tietoisia siitä, että vaunuun tullut upseeri etsi heitä katseellaan. Ja vaikka he olisivatkin sen huomanneet, ei se olisi heitä kiinnostanut. Sitten kun heidät oli paiskattu vaunun oviaukosta sisään, he olivat ryömineet pieksetyn eläimen tavoin pimeimpään nurkkaan vaistonsa varaisesti. Ikäänkuin he olisivat siirtyneet ihmisten jaloista pois.

(jatkuu elokuun numerossa)

YHTYMÄ ONNINEN OY

VESI- JA LÄMPÖJOHTOLIIKE. PERUST. 1913

Pääkonttori:

Turku - Pitkämäentie 13 - Puh. sarja 20031

Näyttely ja toimisto

Aninkaistenkatu 3

Tytär-yhtiöt:

Oulu, Pori, Kuopio, Kemi, Rovaniemi,

Lappeenranta, Helsinki

- **SUORITTA** alan asennus-
toita kaikkialla Suomessa
- **MYY** alan tarvikkeita tukut-
tain ja vähittäin

Ijoen Uittoyhdistys

OULU

Taavetti Laatikainen

"TUNTEMATON MIES"

Lehdessämme jo usein mainittu "Pappa" (jalkaväenkenraali Taavetti Laatikainen) toimi aikoinaan Karjalan Kaartin Rykmentin komentajana Viipurissa.

Eräänä aamuna komentajansa virkahuoneeseen astunut adjutantti tapasi "Papan" tyytyväisenä myhäillen lukemassa Karjala-lehteä ja ikäänkuin koko rykmenttinsä puolesta yhteistä iloa tuntien toisti ilmeisesti juuri lukemansa kohdan:

"Kolikkoinmäellä löydetty viime yönä tuntemattoman miehen ruumis", sekä jatkoi:

— No, olipa hyvä, että se kaartilaisten ainainen iltalomien myöhästymisen aiheuttaja, se tuntematon mies, jota me olemme jo vuosikausia etsineet, on nyt vihdoinkin löydetty.

LIIAN AIKAISIN

Vallilan rykmentti tuotiin Talvisodan viimeiseksi viikoksi Taipaleelta Keski-Kannakselle Äyräpään harjanteille. Siellä se joutui sellaiseen "hornan tuuttiin", ettei enää tiedetty, kuka oli elossa ja kuka kaatunut tai haavoittunut.

Eräässäkin kornetti Korpimaan komppanian joukkueessa oli sovittu siitä, että jos joku joutuu linjoilta poikkeen, hänen reppunsa muonavarat ja tupakat saadaan jakaa vielä jalkainsa varassa olevien kesken.

Päivää ennen rauhaa, maaliskuun 12. pnä, taiteilija ja sotamies Nopsanen palasi jostakin vartiosta vanhaan ja hyljättyyn hevoskorsuun, jossa hänen joukkueensa viimeksi oli majoillut lepoheikkillään. Korsussa jaettiin parhaillaan erään kaatuneeksi ilmoitetun repun sisältöä ja tehtävää suorittava alikersantti työnsi varttikilon sokeripussin Nopsasenkin kouraan tokaisten:

"Siinä on sun osasi!"

Jakelu loppui kuitenkin väleän, kun Nopsanen ärähti: "Voi h—tti, tähän on mun reppuni!"

KILPAILUJULISTUS

JALKAVÄEN SÄÄTIÖN KIRJOITUSKILPAILU ALIUPSEEREILLE

Jalkaväen säätiön hallitus kutsuu täten kaikkia sekä vakinaisessa palveluksessa että reservissä olevia aliupseereja osallistumaan kirjoituskilpailuun. Kilpailumääräykset ja kilpailusäännöt ovat seuraavat:

- I Aihe: "Jalkaväen aliupseeri etulinjan taistelun johtajana."
Sama henkilö saa osallistua kilpailuun vain yhdellä kirjoituksella.
- II Kilpatehtävän laajuuteen ei aseteta rajoituksia.
- III Kilpatehtävä on jätettävä yhtenä kappaleena Jalkaväen säätiön sihteerille, osoite Helsinki, Punanotkonkatu 4, viimeistään lokakuun 30. päivänä 1959.
- IV Kunkin tehtävän pitää olla suljetussa kuressa, joka on varustettu tunnuksella (nimimerkillä). Tehtävää seuraa toinen kirjekuori,

jossa on sama tunnus ja joka sisältää asianomaisen kirjoittajan nimen ja osoitteen.

- V Arvostelulautakuntaan kuuluvat puheenjohtajana kenraaliluutnantti S. Simelius ja jäseninä everstiluutnantti S. Sirkkanen, ylivääpeli K. Sinkko sekä ylivääpeli evp G. Lehti.
- VI Arvostelussa otetaan huomioon kirjoituksen asiallinen sisältö sekä kirjoitustyyli.
- VII Palkinnot ovat
 - I palkinto 40.000 mk
 - II —,— 25.000 „
 - III —,— 15.000 „Lisäksi voidaan erittäin ansiokas kirjoitus palkita 5.000—10.000 mk:n ylimääräisellä palkinnolla ja 2—3 ansiokasta, palkinnotta jäänyttä kirjoitusta 2.000—3.000 mk:n palkinnolla.
- VIII Kilpailun tulokset ilmoitetaan seuraavissa julkaisuissa: Aliupseeri, Kansa taisteli — miehet kertovat, Peitsi ja Reservin aliupseeri.

 33555
OULU
JALANDER CO
Suomen laivanselvittäjä- ja laivameklari-liiton jäsen

Antrasiittia — koksia — kivihiltä

A. JALANDER & Co OY

LAIVANSELVITYS-, HUOLINTA- JA AHTAUSLIKE

Suomen hiilikauppiaitten yhdistyksen jäsen

VOIMAKAS • VARMA • TYYLIKÄS

Johnson
SEA-HORSE

3-5,5-10-18-35-50 hv.

ULKOLAITAMOOTTORIT

Yli 2.000.000 käytössä olevaa Johnson moottoria on todisteena Johnsonin laadusta.

PÄÄEDUSTAJA

OY NIKOLAJEFF AB

Helsinki - Mikonkatu 19 - Puh. 11105

**talonpito
tuottavaksi**

- maatalouskoneita
- traktoreita, autoja
- siemeniä, lannoitteita

Toimittaa
Teille

SMK
SUOMEN MAANVILJELIJAIN KAUPPA OY.

Mitä
tarvitsettekin
talonne
tarpeisiin:

LEHTEMME LEVIKKI

Levikintarkastus Oy:n todistuksen mukaan oli lehdellämme maaliskuun 31. p:nä 1959:

Yksitellen tehtyjä tilauksia	28.261 kpl
Vapaakappaleita, jotka luetaan nettolevikkiin	63 „
Yhteensä	28.324 kpl

Arvioitu nettoirtonumeromyynti 1959 tammi-maaliskuun tulosten mukaan numeroa kohti	14.784 „
Levikki	43.108 kpl

MIESTEN SARJA Jämerimmät kirjat viime sodista:

Leväslaiho:	Panssarisotaa	750:—
Korpijaakko:	Tulessa ja pakkasessa 1939—1940	750:—
Luukkanen:	Hävittäjälentäjänä kahdessa sodassa	600:—
Behr:	Partisaanina Viron metsissä	750:—
Berthold:	Taivaalta Helvettiin	800:—
Mac Lean:	Viimeinen rintama	800:—
—, —:	Pako yli Jaavan meren	700:—
Howard:	Shetlannin bussi	650:—
Sakai:	Samurai	800:—
Bauer:	Pako Siperiasta	650:—
Gimpel:	Ammattivakoilija	700:—
Bekker:	Saksan laivaston taistelu ja tuho	850:—

Sarjan kokonaishinta kangasselk. 8800:—

Tämän WSOY:n kust. sarjan saatte heti haltuunne 900:— mk:n kuukausimaksuin. Tilatessa ei rahaa. Lähetys rahtikuluitta.

Tilaajan nimi

Arvo tai ammatti

Toimipaikka

Täydellinen osoite

J. SARNO

Helsinki, Hietaniemenkatu 3 A 12 puh. 444315

Kansikuva

Eteentyönnetty vartiopaikka tukikohta "Petsamossa" JR 8:n 9. komppanian alueella Juksovan tienoilla Aunuksen kannaksen keskiosassa.

NUMERO 5 : n KIRJOITUKSET

Ensio Henttonen	TAISTELU SOMERISTA	129
Reino Kalervo	IV ARMEIJAKUNNAN VAIHEITA TALVISODASSA	137
Urpo Arhosuo	KAUKOPARTION KAUKO-OHJAUSTA	140
U. A. Ottonen	TEIKARINSAARTA VALTAAMASSA ELOKUUSSA 1941 III OSA	144
V. Arrela	SISSIEN SOTAA II	149
Matti Mikkola	KOHTALON SAATTO IV	152

Oy Werner Hacklin

AHTAUSLIIKE PORIN
TULLIKAMARIPIIRISSÄ

Aikakauslehdessä "Kansa taisteli-miehet kertovat" julkaistujen kirjoitusten, karttojen ja piirrosten osittainenkin lainaaminen ja julkaiseminen on kielletty ilman toimituksen lupaa.

HAVI

hiutalesaippua

on parasta pesusaippuaa hiutalemuodossa, tarkoitettu erityisesti pesukonekäyttöön.

8 pesua tavallisella pesukoneella — 6:25 pesulta — huokeaa!

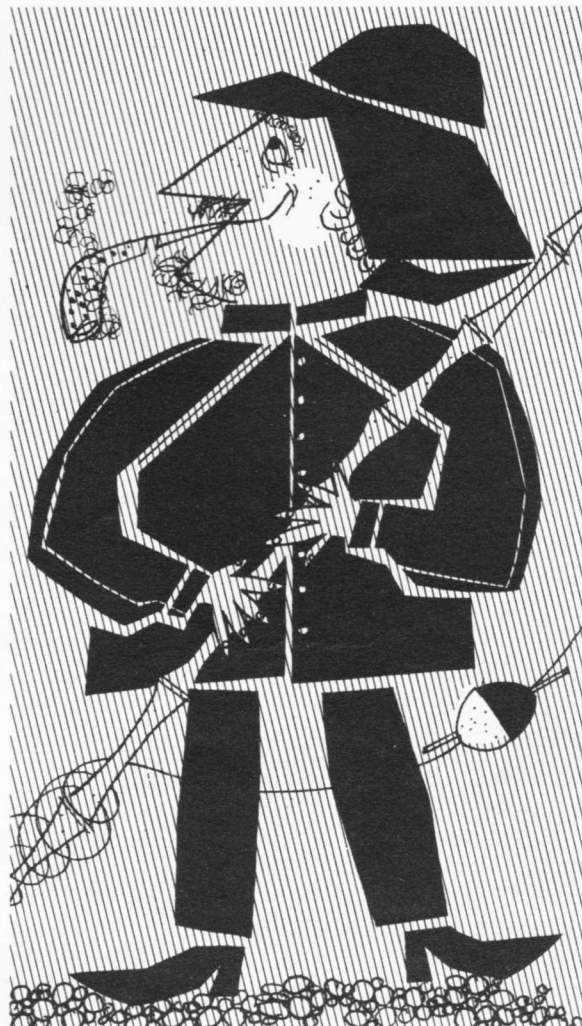
Puhdas pesusaippua — ei aiheuta ihottumia.

Erittäin tehokas kirkaste

200 gramman paketti 50:—

Pesuun on saippua paras

HAVIN OY

**Metsiin — pelloille — kalavesille
ulos kaatosateellakin**

NOKIAN VILLE-SADEPUVUSSA

VILLE-sadepuku suojaa omistajansa kiireestä kanta-päähän. Se on notkea, kevyt, kestävä ja käytännöllinen VILLE-sadepuvussa käy liikkuminen kevyen vaivattomasti.

Normaalikoot n:o 46—54 takki 2.100:—

» 56—58 » 2.200:—

» 46—54 housut 1.500:—

» 56—58 » 1.600:—

Hankkikaa Tekin "sadevakuutus" — hankkikaa
VILLE-SADEPUKUI!

*Suomen Kumitehdas
Osakeyhtiö*

NOKIA

PÖYTYÄ
KENNA VEIKKO
0643 KT

Olipas hyvää kahvia!

...ihan oli kielen viedä...
...kiitos kahvin keittäjälle...
...olet maanmainio kahvikokki...
...miksi se olikin näin hyvää?

Jokainen kadehtisi Liisan kahvia, niin hyvää se on. Mutta Liisa luottaakin purkkikahviin. Hän tietää, että vain oikealla tavalla peltirasiaan pakattu kahvi säilyttää aitoutensa ja antaa täyden nautinnon (ja tuo emännälle kunniaa).

Ilma — ihmisen elinehto — on kahvin pahin vihollinen. Ilman poistaminen ja peltirasian ehdottoman tiivis suoja tallettavat kahvin arat, mutta arvokkaat aromit muuttumattomina. On kuin peltirasiassa aika olisi pysähtynyt — kahvi on siinä kuin heti paahdosta pakattua. Peltirasian suojassa viihtyvät kahvin hienoimmatkin makuvivahteet niin tuoreina kuin ne äsken paahdetussa kahvissa vain voivat olla, sillä ilma ei pääse väljähdyttämään kahvin makua.

Purkkikahvia — siinäpä se!

Vain peltirasiaan pakattu kahvi on sitä mitä sen pitääkin olla!

Vain peltirasia sanoo kuluttajalle, että kahvi on todella tuoretta!

Ruotsin kahvista on yli 40% ja USA:n yli 50% pakattu peltiin!

Jokaiselle hyvää kahvia rakastavalle suomalaiselle toivoo nautinnollisia kahvihetkiä Oy G. W. SOHLBERG Ab.

purkkikahvi arkipäivän
ONNENKAHVI